

Article No. 348

DOI: <https://doi.org/10.26881/srg.2025.12.9>

Artykuł badawczy / Research article

Dziedzina nauk humanistycznych / Humanities

Dyscyplina naukowa: językoznawstwo / Discipline of science: linguistics

Copyright © 2025 SRG and K. Wojan¹

Citation:

Wojan, K. (2025). Portret Putina w polskich tytułach książek ukazany – próba językowego obrysu. (Z dodaniem bibliografii wydawnictw książkowych pierwszej ćwierci naszego wieku). *Studia Rossica Gedanensia*, 12: 159–186. DOI: <https://doi.org/10.26881/srg.2025.12.9>.

PORTRET PUTINA W POLSKICH TYTUŁACH KSIĄŻEK UKAZANY – PRÓBA JĘZYKOWEGO OBRYSU (Z DODANIEM BIBLIOGRAFII WYDAWNICTW KSIĄŻKOWYCH PIERWSZEJ ĆWIERCI NASZEGO WIEKU)

KATARZYNA WOJAN

Uniwersytet Gdański / University of Gdańsk

Wydział Filologiczny / Faculty of Languages

Instytut Skandynawistyki i Fennistyki / Institute of Scandinavian and Finnish Studies
ul. Wita Stwosza 51, 80-308 Gdańsk, Polska / Wita Stwosza St. 51, 80-308 Gdańsk, Poland

Corresponding Author e-mail: katarzyna.wojan@ug.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0368-727X>

(nadesłano / received 7.10.2025; zaakceptowano / accepted 12.10.2025)

¹ This is an Open-Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. Publisher: University of Gdańsk. Faculty of Languages [Wydawca: Uniwersytet Gdański. Wydział Filologiczny].

Abstract

The portrait of Putin shown in Polish book titles – An attempt at a linguistic outline (with a bibliography of book publications from the first quarter of the twenty-first century)

This article aims to linguistically reconstruct the image of Putin based on book titles published in Poland during the first quarter of the present millennium (i.e., between 2000 and 2025). The factual material encompasses both works by Polish authors and translations from other languages. This study continues a research project launched two years ago, which focuses on reconstructing the linguistic and civilizational worldview of Russia (Wojan 2023: *Relations between Poland and Russia. The title as an element of the reconstruction of the linguistic and civilizational worldview (bibliography of works from 2011–2023)*). The results of the analysis reveal a predominantly negative portrait of Putin.

The article consists of two parts. The first one is analytical, and the second one provides a list of collected book titles along with their bibliographic references.

Keywords: Putin, linguistic profiling, linguistic worldview, Russia, book titles, Polish book publishing, Polish translations, science studies, bibliography studies

Abstrakt

Celem artykułu jest językowa rekonstrukcja wizerunku Putina w oparciu o tytuły książek, które ukazały się w Polsce w pierwszej ćwierci obecnego tysiąclecia (tj. w latach 2000–2025). Materiał faktograficzny obejmuje zarówno prace polskich autorów, jak i wydania przekładów z innych języków. Niniejsze studium jest kontynuacją rozpoczętych przed dwoma laty badań ukierunkowanych na rekonstrukcję językowo-cywilizacyjnego obrazu Rosji (Wojan 2023: *Polska i Rosja w relacjach: tytuł jako element rekonstrukcji językowo-cywilizacyjnego obrazu świata: (bibliografia prac z lat 2011–2023)*). Wyniki analizy ujawniają zdecydowanie negatywny obraz Putina.

Praca składa się z dwóch części. Pierwsza ma charakter analityczny, zaś w drugiej zamieszczono wykaz zebranych tytułów wydawnictw wraz z ich adresami bibliograficznymi.

Słowa kluczowe: Putin, profilowanie językowe, językowy obraz świata, Rosja, tytuły książek, polskie wydawnictwa książkowe, przekłady polskie, naukoznawstwo, bibliografistyka

Cel, metoda i zawartość opracowania

Artykuł jest drugim z cyklu, w którym podejmuję próbę rekonstrukcji językowo-cywilizacyjnego obrazu świata Rosji odzwierciedlonego w polskich tytułach wydawnictw książkowych. Pierwsze studium zatytułowane *Polska i Rosja w relacjach: tytuł jako element rekonstrukcji językowo-cywilizacyjnego obrazu świata: (bibliografia prac z lat*

2011–2023) znalazło się w dziesiątym tomie niniejszych „Studiów...” (Wojan 2023). Obnażyło ono oblicze Rosji – niszczycielskiej, barbarzyńskiej, infernalnej. Tym razem naszkicowany zostanie portret Putina. Tytułowy aktor jest bowiem postacią pierwszoplanową na rosyjskiej scenie.

Jaki obraz Putina malują zatem tytułatury książek?

Poniższa praca składa się z dwóch zasadniczych części. Część pierwsza poświęcona jest językowemu profilowaniu, a więc „określeniu krótkiej, dynamicznej charakterystyki”² indywidualnej, dającej się wyanalizować na podstawie danych zawartych w tekstach tytułów książek. Owa charakterystyka z definicji zwięźle ujmuje „najważniejsze cechy”³ osoby tytułowej oraz „przejawy jej zachowań”⁴. Analiza skierowana jest zatem na językowy wyraz, czego efektem jest językowa rekonstrukcja wizerunku Putina, i – w ograniczonej mierze – na intencjonalność autorów publikacji, tzn. dokonywana jest interpretacja realizowanych przez nich stanów intencjonalnych (posiadanych treści spostrzeżeniowych, wyobrażeniowych itd.), generujących stosunek do tytułowej postaci scenicznej. Analizę poprzedza charakterystyka zebranego materiału źródłowego.

Część druga gromadzi faktografię – *Wykaz polskich wydawnictw książkowych i polskich przekładów w układzie chronologicznym (lata 2000–2025)*. Prezentuje ona monograficzny materiał bibliograficzny, do którego eksцерpcji zastosowano słowo-klucz: „Putin”. Na zbiór utworów składają się publikacje książkowe, wybrane z katalogów bibliotecznych drogą kwerendy. Badaniem objęto tytuły utworów autorów polskich oraz polskich przekładów publikacji zagranicznych. Treści tekstowe zebranych tytułów stały się podstawowym materiałem źródłowym analizy językowej wypowiedzi.

Przyjęto, podobnie jak w poprzednim studium, że tytuł jako tekst jest konkretnym przejawem języka; jest „formą metatekstowej wypowiedzi o tekście w tekście” (Nowak 2017: 152). Prócz prymarnej funkcji identyfikacyjnej (nominatywnej) pełni on również istotną funkcję opisową (deskryptywną). Ponadto wypadałoby podkreślić, że tytuły, w szczególności zaś te nadawane publikacjom popularnonaukowym (trzon zebranych do badań pozycji stanowią właśnie wydawnictwa o takich charakterze), pełnią funkcję „także pragmatyczną i perswazyjną, polegającą na przyciąganiu uwagi odbiorcy, nawiązywaniu z nim kontaktu, zachęcaniu do lektury” (Szczauś 2020: 221) (co ujawnia np. podtytuł: *Do czytania dla rusofobów, rusofilów i rusosówirów*).

Dla analizy niebagatelne jest to, iż tytuły zawierają konotacje indywidualne i ponadindywidualne, subiektywne i intersubiektywne. Owe konotacje są wynikiem świadomej decyzji nadawcy tekstu i zawierają komponent silnej ekspresji, a w wielu wypadkach także impresji (zob. Wojan 2023: 328). Sam tytuł ma przy tym „wywołać interakcję, zwrócić uwagę odbiorcy oraz pozostawić ślad w pamięci” (Rutkiewicz-Hanczewska 2013: 217).

Innymi słowy, tytuły bądź zawierają ukryte (podświadome) emocje i intencje, bądź też wprost je sygnalizują. Kumulując dane treści stają się medium, a nawet zwierciadłem pewnych wyobrażeń własnych, środowiskowych, społecznych itd., zakodowanych doświadczeń (indywidualnych i kolektywnych). Tytuły sugerują pewien portret,

² Por. Gołębiowski 2021: 37.

³ Por. tamże.

⁴ Por. tamże.

wizerunek, który został świadomie wykreowany za pomocą odpowiednio dobranych słów. Nie jest to obraz przypadkowy, lecz ucelowany. Jest on werbalnie konstruowany (komunikowany) za pomocą wypowiedzi ujętych w kliniec tytułów publikacji. Paleta środków językowych analogicznego obrazowania jest szeroka – komponentami są zarówno jednostkowe słowa, onimy, jak również połączenia słów, oznajmienia, wypowiedzenia.

W poniższym badaniu zastosowano metodę konkretyzacji odbiorczych i konstrukcji komunikatów (por. Wojan 2023). Analizę rekonstrukcyjną przeprowadzono na usystematyzowanym materiale utworzonego do tego celu korpusu tytułów utworów. Uwzględnia ona bilateralny punkt widzenia, tj. przyjmowany przez polskiego użytkownika języka (podmiotu poznającego) i perspektywę (sposób widzenia) autora (podmiotu mówiącego), uobecniającą się w skonkretyzowanej materii językowej.

W procesie analitycznym wykorzystano koncepcję profilowania w rozumieniu Jerzego Bartmińskiego. Uważa się bowiem, że instrumentarium etnolingwistyki ma charakter uniwersalny i można je zastosować do analizy różnego typu tekstów (zob. Pieprzycza 2024: 94). A zatem *językowy obraz świata* pojmowany jest jako „zawarta w języku interpretacja rzeczywistości, którą można ująć w postaci zespołu sądów o świecie (Bartmiński 1999: 104), zaś *interpretacja* jako „utrwalona w języku charakterystyka rzeczy”⁵ (Bartmiński 1999: 103). W rozważaniach oparto się też na stwierdzeniu uczonego, że słowa „portretują” rzeczy mentalnie (Bartmiński 1999: 105). *Profilowanie* jest zatem „zabiegiem językowo-pojęciowym opierającym się na selekcji i hierarchizacji danych zawartych w koncepcie bazowym. W zależności od przyjętego punktu widzenia, typu racjonalności i hierarchii wartości, nadawca wypowiedzi eksponuje niektóre właściwości przedmiotu obrazowania, marginalizuje zaś lub pomija inne” (Kaszewski 2023: 37–38; zob. Bartmiński 2006: 99; por. Niebrzegowska-Bartmińska 2020).

We wcześniejszych rozważaniach (Wojan 2023) posłużono się pojęciem *językowo-cywilizacyjnego obrazu świata*. Pod określeniem *cywilizacyjny* rozumie się moralno-społeczny poziom rozwoju społeczeństwa w danej epoce historycznej (Wojan 2023: 326). Wprowadzone pojęcie wydawało się bardziej precyzyjne i adekwatne do badanego zjawiska.

Podobnie jak w poprzedniej pracy stwierdzono, że tytuły tworzą siatkę powiązanych obrazów, utkaną z nacechowanych pojęć, określonych dewiz i konkluzji. W obecnej ćwierci wieku tworzą one spójną wizję danej części świata – Rosji, utożsamianej dziś z Putinem.

Charakterystyka materiału

Do skonstruowania wizerunku Putina wykorzystano dane językowe w postaci tytułów wydawnictw zwartych zróżnicowanych pod względem genologii, formy, pre-

⁵ Jak słusznie zauważał lubelski uczony, ów ostatni termin „zachowuje [...] postulowaną przez R. Grzegorzycową (1987) – równowagę między epistemologicznym obiektywizmem (świat istnieje realnie i jest poznawalny) a subiektywizmem (świata jest percypowany przez człowieka w sposób swoisty), podkreśla zarazem aktywność ludzkiego poznania i języka w stosunku do świata” (Bartmiński 1999: 105).

zentowanej problematyki i przeznaczenia (typu odbiorcy), zakresu oferowanej wiedzy i poziomu erudycji. Analizą objęto tytuły książek polskich oraz polskich przekładów z innych języków, w których pojawia się nazwisko *Putin* bądź derywat odantroponimiczny, taki jak *Putinowski/putinowski*, *putinizm*, *Putinada*, *Putino*. Tylko w kilku wypadkach nazwisko Putina nie uobecnia się w samym tytule książki, natomiast jawi się jako słowo-klucz w jej opisie bibliograficznym (np. *Głową o mur Kremla; Nowa zimna wojna: jak Kreml zagraża Rosji i Zachodowi; ZATO: miasta zamknięte w Związku Radzieckim i Rosji*).

Zbiór ukonstytuowały łącznie 172 pozycje wraz z kumulacjami wydań, z czego 95 pozycji (55%) to tytuły publikacji polskich autorów⁶, a 77 (45%) to przekłady na język polski autorów obcych⁷. Tytułów jednostkowych, tj. bez wznowień, dodruków i dokumentów dźwiękowych (audiobooków), ujawniono w tym zbiorze 137 (80%), w tym 59 przekładów i 78 wydań polskich autorów. Warto nadmienić, że wyszukiwarka zintegrowanego katalogu NUKAT dla hasła „Putin” wskazuje sumę 617 wyników (wg stanu na dzień 20.09.2025). Polskie wydawnictwa książkowe zwarte przedstawiają zatem 28% zbioru rozmaitych (polskich i zagranicznych) publikacji tematycznie związanych z osobą Putina, skatalogowanych w bibliotekach rodzimych.

Zebrane prace stanowią rezultat działalności twórczej autorów w różnych obszarach wiedzy i literatury stosowanej. Autorami są uczeni (historycy, historycy idei, politolodzy, przedstawiciele nauk o bezpieczeństwie, antropolodzy, kulturoznawcy, medioznawcy, rosjoznawcy i sowietolodzy, literaturoznawcy), analitycy, politycy, dyplomaci, dziennikarze (w tym niezależni i śledczy), korespondenci (m.in. wojenni, telewizyjni), reportażysty, podróżnicy, publicyści, pisarze, a także byli wywiadowcy oraz rosyjscy dysydenci. Publikacje są rozmaitego formatu; cechuje je zróżnicowany poziom intelektualnego opisu oraz kompetencji warsztatowych twórców, a nawet uwrażliwienia na kwestie zasadnicze. Autorzy mają ponadto odmienne doświadczenia, fascynacje, zapatrywania; mają też własny punkt widzenia. Są to prace z zakresu piśmiennictwa naukowego, encyklopedystyki, historiografii, literatury popularnonaukowej, utwory literatury pięknej i stosowanej (w tym literatury faktu), ego-dokumentu, z obszaru publicystyki (w tym publicystyki literackiej i publicystyki politycznej), utwory będące płodem dziennikarskim, w tym dziennikarstwa śledczego itd. Prezentują one rozmaite gatunki i formy – dokumentujące i opisujące rzeczywistość. Wiele z tych utworów sytuuje się na genologicznym pograniczu, balansuje między gatunkami. Dlatego poniższy podział należy uznać za otwarty – ma on charakter próbny, tj. został utworzony na potrzeby niniejszej analizy.

Z gatunków piśmiennictwa naukowego w zbiorze odnajdujemy: monografie i studia, tj. monografie historyczne (np. *Historie politycznych tradycji: Piłsudski, Putin i inni* Andrzeja Nowaka, 2007; *Dzieje Rosjan: od Rusi wikingów do Rosji Putina, od caratu białego do czerwonego, mit Trzeciego Rzymu i codzienność imperium, rosyjska dusza, słowianofile i zapadnicy, Rosjanie – Polacy – Niemcy: do czytania dla rusofobów, rusofilów i rusoświrów*, 2014; *Powrót „Imperium zła”: ideologie współczesnej Rosji, ich*

⁶ W zbiorze znajduje się również kilka pozycji wydanych i współwydanych w języku angielskim, ponadto jedna w rumuńskim.

⁷ Są to przekłady z języków: angielskiego, fińskiego, francuskiego, niemieckiego i rosyjskiego.

twórcy i krytycy (1913–2023) A. Nowaka, 2023), historiografię (np. *Putin: źródła imperialnej agresji* A. Nowaka, 2014), studium przypadku (*Prezydent on-line: wizerunek głowy państwa w odbiorze społecznym w przestrzeni poradzieckiej: kasus Rosji na tle wybranych państw WNP* Alicji Curanović i Szymona Kardasia, 2016), monografie antropologiczno-polityczne (np. *Za Putina i za szariat: Dagestańscy muzułmanie o Rosji i państwie islamskim* Iwony Kaliszewskiej, 2016), monografie kulturoznawcze (*Miłość i władza: Rosjanie kochają Putina* Karoliny Blecharczyk, 2016), monografie medioznawcze (np. *Od Stalina do Putina: media w procesie umacniania kultu jednostki* Magdaleny Butkiewicz i Piotra Łuczuka, 2018), monografie politologiczne (np. *Kolektywizm w rosyjskiej interpretacji świata: od słowianofilskiej utopii wspólnotowości do Putinowskiej kategorii narodowości rosyjskiej* Justyny Doroszczyk, 2016; *Kozacy Putina: folklor, biznes czy polityka?* Jolanty Darczewskiej, 2017; *Z parlamentu i ulicy do internetu: opozycja polityczna w putinowskim systemie władzy* Natalii Kusy, 2020; *Zrozumieć putinizm: obsesja potęgi* Françoise Thom, 2023; *Mocarstwo Putina* Maliny Kaszuby, 2024), analizy (np. *Wielki biznes w rosyjskiej gospodarce i polityce za rządów Putina* Ewy Paszyc i Iwony Wiśniewskiej, 2002; *Podsumowanie przemian polityczno-gospodarczych w pierwszej kadencji Władimira Putina* Jadwigi Rogoży i Iwony Wiśniewskiej, 2003), ekspertyzy, raporty i studia prognostyczne (np. *Putin po raz czwarty: stan i perspektywy Rosji (2018–2024)* Zespołu Ośrodka Studiów Wschodnich, 2014) itd.

Sporą grupą tworzą opracowania popularnonaukowe (np. *Sobowtóry: duple-rzy wielkich ludzi od Nerona do Putina* Teresy Kowalik i Przemysława Słowińskiego, 2021).

Z opracowań leksykograficznych (encyklopedycznych) wydano leksykon *Rosja Putina* pod red. Albina Głowackiego i Alicji Stępień-Kuczyńskiej (2004).

Literaturę faktu komponują: biografie (np. *Putin: człowiek bez twarzy* Mashy Gessen, 2012; *Wowa, Wołodia, Władimir: tajemnice Rosji Putina* Krystyny Kurczab-Redlich, 2016; *Tron we krwi: sekrety polityki Kremla* Grzegorza Kuczyńskiego, 2017; *Rosyjscy tyrani: od Iwana Groźnego do Władimira Putina* Iwony Kienzler, 2023), biografie-kroniki (*Putin, car Atlantydy: droga do wielkiej wojny* Wacława Radziwiłowicza, 2023), opracowania zawierające kalendaria (*Prawda o Putinie: polityczny kardiogram Rosji* Gigi Lipartelianiego, 2001), opracowania dokumentacyjne (*Korporacja zabójców: Rosja, KGB i prezydent Putin* Jurija Felsztńskiego i Władimira Pribyłowskiego, 2008; *Tajne akta S. Smoleńsk, MH-17 i wojna Putina na Ukrainie* Jürgena Rotha, 2015), reportaże (np. *Kim jest Putin?: wielki blef generałów* Henryka Piecucha, 2000; *Rosja Putina* Anny Politkowskiej, 2005; *Władimir Putin – dokąd prowadzi Rosję?* Borisa Reitschustera, 2005), reportaże problemowe (np. *Głową o mur Kremla* Krystyny Kurczab-Redlich, 2007; *Czerwony alert: jak zostałem wrogiem numer jeden Putina* Billa Browdera, 2015; *Na ciężkim kacu: Nowa Rosja Putina i duchy przeszłości* Shauna Walkera, 2019; *Wataha Putina: czy Kreml to normalne miejsce władzy, czy laboratorium zła* Witolda Jurasza i Hieronima Grali, 2023; *Oddział chorych na Rosję: opowieść o Rosjanach czasów putinizmu* Kuby Benedyczaka, 2024; *Wojna i kara: Putin, Zelenski i geneza rosyjskiej inwazji na Ukrainie* Michaiła Zygara, 2024), raporty (*Wszystkie pionki Putina: rosyjski lobbying* Kacpra Płazyńskiego, 2023), zbiory politycznych rozważań (np. *Nadchodzi zima: dlaczego trzeba powstrzymać Władimira*

Putina i wrogów wolnego świata Garriego Kasparowa, 2016; *Wszyscy ludzie Kremła: tajne życie dworu Władimira Putina* Michaiła Zygara, 2017), relacje z podróży (np. *Imperium wódki: pijana polityka od Lenina do Putina* Marka Lawrence’a Schrada, 2015; *W kraju Putina: życie w prawdziwej Rosji* Anne Garrels, 2017), wywiady i szkice (Rosja, z którą można rozmawiać: 6 wywiadów z opozycjonistami i 2 szkice Eleny i Gabriela Michalików, 2016; *System – od Lenina do Putina: o teorii i praktyce sowiezizmu rozmawiają* Grzegorz Braun i Rafał Otoka-Frąckiewicz, 2019).

Za wytwór dziennikarstwa śledczego można uważać książki: *Dokopać Kremlo-wi: walka nowych rosyjskich dysydentów o odsunięcie Putina od władzy* Marca Bennettsa (2014), *Strongman u szczytu władzy: Władimir Putin i walka o Rosję* Angusa Roxburgha (2014); *Szpiedzy, których przyniosło ocieplenie: historia gazociągu na dnie Bałtyku i tego, jak Władimir Putin i grupa byłych agentów KGB oraz Stasi skorumpowali i zaszantażowali polityków wysokiego szczebla, w tym premierów Szwecji, Finlandii, Niemiec i Danii* Jensa Høvsgaarda (2018); *Rosyjska ruletka: jak Putin zhakował Amerykę i wygrał wybory za Donalda Trumpa* Michaela Isikoffa i Davida Corna (2018); *Trolle Putina: prawdziwe historie z frontów rosyjskiej wojny informacyjnej* Jessikki Aro (2020); *Krwawe pozdrowienia z Rosji: jak Władimir Putin eliminuje swoich przeciwników* Heidi Blake (2021); *Ludzie Putina: jak KGB odzyskało Rosję i zwróciło się przeciwko Zachodowi* Catherine Belton (2022); *ZATO: miasta zamknięte w Związku Radzieckim i Rosji* Alice Lugen (2025).

Z „politycznych thrillerów precyzyjnie osadzonych na faktach i wydarzeniach”⁸ wymienić należy analizę dokumentów – *Zgoda: rząd i służby Tuska w objęciach Putina* Sławomira Cenckiewicza i Michała Rachonia (2024).

Z kolei do gatunków publicystycznych zaliczają się rozmowy i debaty (np. *Po raz pierwszy Putin* – rozmowa Natalii Gieworkian, Natalii Timakowej i Andrieja Kolesnikowa, 2000; *Alfabet Suworowa oraz „Od Stalina do Putina”: wywiad Piotra Zycho-wicza z autorem, tj. Wiktorem Suworowem*, 2014), eseje (np. *Co ma Putin w głowie* Michela Eltchaninoffa, 2015), felietony (*My: kronika upadku* Dmitrija Gluchowskiego, 2024) i in.

Ego-dokumenty reprezentują opowieści autobiograficzne (np. *Więzień Putina* Michaiła Chodorkowskiego i Natalii Gieworkian, 2012; *Nadia: więzień Putina* Nadii Sawczenko, 2016), pamiętniki i relacje osobiste (*Wagnerowiec: spowiedź byłego dowódcy tajnej armii Putina* Marata Gabidullina, 2023), dzienniki intymne (*Ostatnia wojna Putina: rozprawa filologa z Rosją* Grzegorza Przebindy, 2023).

Wśród utworów literatury okolicznościowej odnaleźć można rodzaj poezji politycznej (obywatelskiej/publicystycznej), silnie sprozaizowanej (tj. dłuższą formę wierszowaną)⁹ – *Kwestionariusz putinowski i inne medytacje w czasach postprawdy* Radosława Wiśniewskiego (2018). W obrębie prozy fabularnej na plan pierwszy

⁸ Określenie za notą wydawcy na portalu: Sklep „Gazety Polskiej”. <https://sklep.gazetapolska.pl/ksiazki/669-zgoda-rzad-i-sluzby-tuska-w-objeciach-putina-w-miekkiej-oprawie-9788397266803.html> (dostęp 1.08.2025).

⁹ Czyli „zbiór nie-wierszy”. Zob. [Trzy] 3 ulubione wiersze – Radosław Wiśniewski. Artpub kultura. 4.07.2018. <https://artpubkultura.blogspot.com/2018/07/3-ulubione-wiersze-radosaw-wisniewski.html> (dostęp 1.08.2025).

wysuwają się: powieść angielska będąca satyrą społeczno-polityczną – *Ostatnie dni Władimira P. Michaela Honiga* (2022); historia fikcyjna *Od Mongoła do Putina: dzieje zdżyczenia* Roberta Chedy (2023); powieść dla młodzieży – „cyberthriller o futurystycznym zabarwieniu” *Supersperogra: jak poskromić Putina?* Alexa Riflego [właśc. Aleksandra Strzelbickiego] (2014), a nawet komiks alternatywny *Okno Putina* artystki wizualnej Marty Bystron [pseud. Marty Nieznayu] (2014).

Z gatunków pogranicznych wymienić wypada jeszcze reportaż literacki polski (*Szalona miłość: chcę takiego jak Putin: reportaże z Rosji* Barbary Włodarczyk, 2022; *Władimir Putin: wywiad, którego nie było* Arlety Bojke, 2017) oraz amerykański ((*Na ciężkim kacu: nowa Rosja Putina i duchy przeszłości* Shauna Walkera, 2019); *Cień Kremla: Rosja Putina* Petera Bakera i Susan Glasser, 2005), zaś z gatunków synkretycznych – publicystykę literacką – eseje (*Dzieci z Putino* Any Uzelac 2004).

Kilka ujętych w korpusie bibliograficznym publikacji nie wiąże się bezpośrednio z Putinem, jednak wykazują one związek z jego osobą. Do takich zaliczają się: wydanie opisujące sylwetkę byłej małżonki Putina (*Caryce: od Katarzyny I do Ludmiły Putin* Władimira Fedorowskiego, 2002) oraz biografia Zeleńskiego (*Wołodimir Zeleński: zdumiewający bohater Ukrainy, który oparł się Putinowi i zjednoczył świat* Andrew L. Urbana i Chrisa McLeoda, 2022).

Za przykład „zwodniczego”¹⁰ tytułu (*faux amis* narratora) uznaje się tu publicystykę blogera Adama Sokołowskiego – *Reżim: doniesienia z putinowskiej Polski* (2023). Użyty w tytułowej kolokacji odantroponimiczny przymiotnik posesywny jest silnym ekspresywizmem o arbitralnie negatywnych konotacjach.

Tematyka publikacji

W parze ze zróżnicowaniem genologicznym zebranych wydawnictw książkowych idzie ich tematyczna różnorodność. Publikacje poświęcone są następującym tematom i kwestiom szczegółowym:

- kraje i regiony: Białoruś, Bliski Wschód, Czeczenia, Dagestan, Gruzja, Kaukaz Północny, Niemcy, Polska, Rosja, Syria, Ukraina, Zachód, USA,
- geopolityka,
- polityka: polityka międzynarodowa, polityka zagraniczna, polityka wewnętrzna, polityka federacyjna, polityka historyczna, polityka Rosji wobec Polski, polityka Kremla, polityka energetyczna, polityka informacyjna,
- prawo: prawo międzynarodowe,
- stosunki międzynarodowe,
- bezpieczeństwo: bezpieczeństwo informacyjne, cyberterroryzm, trolle,
- komunikacja społeczna: media, dezinformacja, propaganda,
- społeczeństwo: młodzież, pokolenie Z, świadomość społeczna,
- myśl polityczna, myśl społeczna, idee polityczne, kolektywizm,

¹⁰ Tj. tytułu publikacji nieprzedstawiającej bezpośrednio sytuacji w Rosji.

- system polityczny i forma władzy: totalitaryzm, postkomunizm, despotyzm, autorytaryzm, nacjonalizm, neofaszyzm, sowietyzm, putinizm, reżim, miasta zamknięte,
- imperiologia, imperializm, carat, dezintegracja europejska,
- marketing polityczny,
- wojna: wojna polityczna, zimna wojna, wojna hybrydowa, Wielka Wojna Ojczyźniana, ludobójstwo, inwazja, agresja, ekspansja, rosyjskie siły zbrojne, wojny Putina,
- władza: elita władzy, kult jednostki, dyktatorzy, tyrani, prezydentura, prezydentura Miedwiediewa, klasa rządząca, partie, kariera, oligarchia,
- służby specjalne i wywiadowcze: KGB, Stasi, wagnerowcy,
- opozycja polityczna: dysydenci, antykremlowska opozycja, tabu,
- sytuacja moralna,
- przestępstwa: zbrodnie i przestępstwa polityczne, korupcja polityczna, korupcja wyborcza, przemoc polityczna, represje polityczne, pranie brudnych pieniędzy, morderstwo, gwałtowna śmierć,
- dziennikarstwo śledcze,
- wielki biznes: Gazprom, gazociągi, sieć Schrödera,
- zbrodniarze: Bandera, Dzierżyński, Lenin, Łukaszenka, Putin, Stalin, Wagner,
- tyrani: Iwan Groźny, Neron,
- władcy i władczyńe: Ruryk, Fryderyk II Wielki, Katarzyna I,
- wojskowi: Milutin, Piłsudski,
- politycy: Perykles, Gorbaczow, Merkel, Trump,
- osoby wpływowe: Rasputin,
- opozycjoniści: Aleksiej Nawalny, Ilia Ponomariow, Julia Łatynina, Michaił Chodorkowski, Wiktor Szenderowicz, Siergiej Parchomienko, Siergiej Buntman, Jewgienij Rojzman
- oficerowie wywiadu: Wiktor Suworow,
- dublerzy,
- biografie: Putin, Zeleński, Ludmiła Putin,
- egerie (kochanki).

Rekonstrukcje wizerunku

Ogólne spostrzeżenia

Zarówno w tytułach publikacji polskich autorów, jak i w tytułach przekładów na język polski wydawnictw zagranicznych przeważa negatywny wizerunek Putina i Rosji. W pierwszej grupie, tworzonej przez 78 tytułów oryginalnych (bez wznowień), stanowią one 70,5%, zaś w grupie drugiej, zbierającej 59 tytułów przekładów (bez reedycji) – 93%. Na pierwszy rzut oka różnica może wydawać się znaczna, jednak podyktowana jest ona tym, że w rodzimej ofercie wydawniczej sporą część stanowią publikacje o charakterze naukowym (analizy, ekspertyzy, książki historyczne (zarysy dziejów), encyklopedie i leksykony itd.), a w rezultacie ich tytuły zachowują właściwe zdystansowanie. W obu grupach naliczono po 55 jednostkowych tytułów o wydźwię-

ku negatywnym. A zatem w zbiorze 137 publikacji oryginalnych tytuły zawierające negatywny obraz Rosji i jej przywódcy stanowią łącznie 80%.

Wizerunek neutralny ukonkretniają tytuły 21 pozycji rodzimych (np. *Rosja Putina: leksykon; Okno Putina*) i 3 tytuły przekładów (np. *Po raz pierwszy Putin; Historia Rosji: od Ruryka do Putina: ludzie, daty, wydarzenia*). Wypadałoby zaznaczyć, że tytuły monografii naukowych stanowią reprezentację światopoglądu scjentystycznego. Obraz, jaki rysują, cechuje obiektywna ocena postaci w obiektywnym opisie rzeczywistości (*Podsumowanie przemian polityczno-gospodarczych w pierwszej kadencji Władimira Putina; Wielki biznes w rosyjskiej gospodarce i polityce za rządów Putina*).

Analiza wykazała ponadto, że spośród tytułów krajowych wyłaniają się zaledwie dwa obrazy pozornie pozytywne (*Szalona miłość: chcę takiego jak Putin: reportaże z Rosji* Barbary Włodarczyk; *Miłość i władza: Rosjanie kochają Putina* Karoliny Blecharczyk) i jeden z grupy tytułów publikacji tłumaczonych (*Putin i odrodzenie Rosji* Michaela Stuermera).

Warto byłoby zatem odnieść się do wypowiedzi artykułujących pozytywny obraz rosyjskiego przywódcy.

Wizerunek pozytywny

Na stronie wydawcy w opisie publikacji *Szalona miłość: chcę takiego jak Putin* można przeczytać: „Barbara Włodarczyk dzieli się też osobistymi doświadczeniami, w tym relacją z bezpośredniego spotkania z Putinem. Z jej fascynujących, lekkich i uwodzieńskich w formie reportażu wyłania się złożony obraz rosyjskiego społeczeństwa i rosyjskiej duszy”¹¹. Niebagatelne znaczenie ma przy tym fakt, że autorka tego zbioru reportażu była wieloletnią korespondentką polskiej telewizji w Moskwie i zapewne dość dobrze poznała rosyjskie realia („dzieli się osobistymi doświadczeniami”, „relacją z bezpośredniego spotkania z Putinem”). Swym reporterskim okiem patrzy na Rosję zgoła inaczej („złożony obraz społeczeństwa”, „rosyjska dusza”) niż pozostali autorzy książek czy, jak się wydaje, przeciętny polski czytelnik. Można przypuszczać, że jest to obraz indeksykalny. Zwraca uwagę rok wydania – 2021. Książka wyszła (nakładem Wydawnictwa Literackiego w Krakowie) w okresie silnych napięć politycznych w stosunkach z Rosją, a przede wszystkim w okresie zaostrzenia jej systemu autorytarnego i wysuwanych przez nią żądań „dotyczących ograniczeń obecności i aktywności wojskowej USA i NATO na obszarze poradzieckim (zwłaszcza na Ukrainie) i w Europie Środkowej” (Menkiszak 2021, online). Książka miała dwa dodruki – w 2021 i 2022 roku.

Pozytywny obraz Putina jako stan świadomości – obraz mentalny, wytworzony w umysłach zbiorowości (rosyjskiego społeczeństwa) odzwierciedla tytuł monografii rosojznawczej *Miłość i władza: Rosjanie kochają Putina* Karoliny Blecharczyk z roku 2016 (nakładcą był Libron). We wstępie krakowska uczona podaje kondensat „boskich” cech wyobrażonych i przypisywanych rosyjskiemu przywódcy przez wiernie (p)oddany mu naród:

¹¹ <https://www.empik.com/szalona-milosc-chce-takiego-jak-putin-wlodarczyk-barbara,p1254346379,ksiazka-p> (dostęp 1.08.2025).

Książka przedstawia te kręgi społeczne, które jednoznacznie opowiadają się nie tyle za polityką Władimira Putina, ile za nim samym – widzą w nim bowiem niezastąpionego lidera, bohatera narodowego¹², czasem nawet Zbawiciela. Sam Putin jawi się tu jako swoista idea, mityczna postać, daleki car, który pokazuje się ludowi, aby dać świadectwo swojego człowieczeństwa, a czasem boskości. Od najmłodszych do najstarszych, od najbiedniejszych do najbogatszych, od artystów do motocyklistów – czytelnik poznaje nie tylko zwolenników prezydenta Rosji, ale także rosyjskie prawosławne tradycje przemieszane z pogaństwem, najnowsze modowe trendy z Petersburga, najciekawsze filmy na portalu YouTube, najdziwniejsze wiersze rodem z czasów sowieckich, najbardziej chwytliwe piosenki; dowiaduje się także, o czym marzą rosyjskie dzieci¹³.

W tytule wykorzystano antytezę – przeciwstawienie pojęć: *miłości*, łączącej ludzi (Rosjan) i przynoszącej spełnienie duszy (rosyjskiej?), nakazowi *władzy* poddającej woli przywódcy.

W sowietologicznej pracy *Putin i odrodzenie Rosji* niemieckiego profesora Michaela Stuermera, która na polski rynek wydawniczy zawitała w 2010 roku, przywódca Rosji postrzegany jest z kolei jako „gorący patriota”, o czym można przeczytać na stronie wydawnictwa:

Bywając na salonach wielkiej władzy i grubych portfeli, a jednocześnie uważając się za świetnego obserwatora i dobrego psychologa, uznał, że Putina już przejrzał: to wprawdzie były funkcjonariusz KGB, ale bynajmniej nie komunista¹⁴. Dla Stuermera sprawa przynajmniej pod tym względem jest jasna – Putin to gorący rosyjski patriota, nacjonalista, który dawno już i bez wahania odciął się od komunizmu. A przyszłość Rosji – i silnie uzależnionej od niej Europy – zależy nie od takiej czy innej ideologii, ale od demografii, religii i, przede wszystkim, ekonomii. O losach Rosji (i całego regionu) decyduje dziś – powiada Stuermer – kurs ropy i gazu, a od dywizji pancernych i łodzi podwodnych ważniejsze są meczety oraz ropo- i gazociągi¹⁵.

Unaocznia się tu zatem obraz Putina jako politycznego przywódcy, któremu na sercu leży dobro obywateli i odrodzenie kraju i przy którym Rosja się ucywilizuje, przywrócona jej zostanie niegdysiejsza chwała – wszystko to oczywiście za sprawą wielkiego wodza.

I na koniec jeszcze drobne spostrzeżenie. Dwie ostatnie książki mają przyjemne, estetyczne okładki – portrety szkicowane słowem w tytule idą w parze z korzystnymi portretami wizualnymi (twarzy) rosyjskiego przywódcy. Ikonograficzny komponent uzupełnia portret werbalny Putina.

Wizerunek negatywny

Z materii wyekscerpowanych tytułów książek wyłania się spójny, jednoznacznie negatywny obraz Putina – krwawego polityka, tyrana i (krypto)imperialisty, bandyty i zbrodniarza wojennego, megalomana i władcy absolutnego, człowieka o narcystycz-

¹² Wszystkie podkreślenia K.W.

¹³ <https://www.znak.com/pl/p/milosc-i-wladza-rosjanie-kochaja-putina-karolina-blecharczyk-72289> (dostęp 1.08.2025).

¹⁴ Wszystkie podkreślenia K.W.

¹⁵ https://dedalus.pl/historia-powszechna-2/putin=-i-odrodzenie-rosji-michael-tuermer?srsltid=AfmBOorBdw3SqhPKvR9zAYVYNsvXRee_0mA5ZlhY1UxEhyW1BtqG6TLB (dostęp 1.08.2025).

nej osobowości dyssocjalnej (psychopatycznej), niezwykle niebezpiecznego i nieobliczalnego (*Co ma Putin w głowie?*), z obsesją potęgi (*Zrozumieć putinizm: obsesja potęgi*), marzącego o zbudowaniu imperium (*Rosyjska zagwozdzka: co zrobić z urojonym imperium?*), ekstremalnego hazardzisty (*Imperialna gra: Putin, Ukraina i nowa zimna wojna*), szaleńca (*Szaleństwo i chwała: wojna polityczna pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Rosją: 1945–2020*).

Posiada on twardą osobowość (*Strongman u szczytu władzy: Władimir Putin i walka o Rosję; Supersperogra: jak poskromić Putina?*) i mentalność człowieka służb specjalnych, ukształtowanego przez KGB (*Korporacja zabójców: Rosja, KGB i prezydent Putin*), człowieka znikąd (*Putin: człowiek bez twarzy*), który szybko doszedł do władzy (*Ludzie Putina: jak KGB odzyskało Rosję i zwróciło się przeciwko Zachodowi*).

Przywódcę Rosji charakteryzuje głęboko spaczone myślenie, w żądy władzy jest nienasycony. Analizowane tytuły zestawiają go z Neronem (*Sobowtóry: dublerzy wielkich ludzi od Nerona do Putina*), Peryklosem (*Krótką historią Europy: od Peryklesa do Putina*), Iwanem Groźnym (*Rosyjscy tyrani: od Iwana Groźnego do Władimira Putina*), Fryderykiem II Wielkim i Katarzyną I (*Sojusznicy: od Fryderyka i Katarzyny Wielkiej do Merkel i Putina*), Leninem (*System – od Lenina do Putina: o teorii i praktyce socjalizmu*), Stalinem (*Rosyjscy szpiegowie: od Stalina do Putina; Od Stalina do Putina: media w procesie umacniania kultu jednostki; Alfabet Suworowa oraz „Od Stalina do Putina”*), Dzierżyńskim (*Od Dzierżyńskiego do Putina: służby specjalne Rosji w walce o dominację nad światem 1917–2036*), Banderą (*Bandera: ikona Putina*), Jelcynem (*Polityka federacyjna Borysa Jelcyna i Władimira Putina*), Łukaszenką (*Granica propagandy: Łukaszenka i Putin na wojnie hybrydowej z Polską*), Merkel (*...do Merkel i Putina*), a nawet z Mongołami (*Od Mongoła do Putina: dzieje zdziczenia*). Kontrastowany bywa natomiast z Gorbaczowem (*Rosja – wielkie zmyślenie: od wolności Gorbaczowa do wojny Putina*), a na przestrzeni dziejów – z Piłsudskim (*Historie politycznych tradycji: Piłsudski, Putin i inni*).

Putin twardo realizuje imperialistyczną politykę zagraniczną. To ludobójca (*Russia's war on Ukraine: geopolitics, international law and genocide*) i aktywny agresor – nielekający się scenariuszy wyobrażonych, dokonujący regularnych, zaciekłych ataków zbrojnych (*Wojny Putina: Czeczenia, Gruzja, Ukraina 2014; Wojny Putina: Czeczenia, Gruzja, Syria, Ukraina; Imperialna gra: Putin, Ukraina i nowa zimna wojna*), koncipujący „fikcję o zjednoczonym świecie rosyjskim” (*Wojna i kara: Putin, Zelenski i geneza rosyjskiej inwazji na Ukrainie*), niebezpiecznie wzmacniający potencjał militarny Rosji (*Rosyjskie siły zbrojne: od Milutina do Putina*); to przestępca podejrzany o szereg zamachów (*Tajne akta S. Smoleńsk, MH-17 i wojna Putina na Ukrainie*), w wielu wymiarach zagrażający wolnemu światu (*Nowa zimna wojna: jak Kreml zagraża Rosji i Zachodowi; Nadchodzi zima: dlaczego trzeba powstrzymać Władimira Putina i wroga wolnego świata*).

Jest mistrzem fałszywej polityki, przebiegłym strategiem i geopolitykiem, w błędny sposób uzależniającym politycznie i biznesowo Europę (*Moskiewski łącznik: sieć Schrödera i droga Niemiec ku zależności*); to wyrafinowany szantażysta (*Szpiegowie, których przyniosło ocieplenie: historia gazociągu na dnie Bałtyku i tego, jak Władimir Putin i grupa byłych agentów KGB oraz Stasi skorumpowali i zaszantażowali polityków wysokiego szczebla, w tym premierów Szwecji, Finlandii, Niemiec i Danii*), terroryzujący

cywilizowany świat – dyktujący własne warunki, bezwzględny manipulator, człowiek podstępny (*Putinowska wizja (dez)integracji europejskiej*) i nikczemny (*Rosyjska ruletka: jak Putin zhakował Amerykę i wygrał wybory za Donalda Trumpa*), dysponujący niegodziwymi narzędziami wpływu o szerokim (globalnym?) zasięgu (*Szpiedzy Putina: jak ludzie Kremla opanowują Polskę*), perfidnie rozgrywający wojnę informacyjną (*Trolle Putina: prawdziwe historie z frontów rosyjskiej wojny informacyjnej*).

Putin zagraża również własnemu krajowi i narodowi – antydemokrata i przemocowiec, (*Czas zabójców: toksyczna polityka Putina przeciw demokracji; Putinada: Rosja – kraj kierowanej demokracji*), krwawo i zawzięcie rozprawiający się z politycznymi przeciwnikami (*Krwawe pozdrowienia z Rosji: jak Władimir Putin eliminuje swoich przeciwników*), siejący terror (*Tron we krwi: sekrety polityki Kremla; Labirynt Putina: szpiedzy, morderstwa i mroczne serce nowej Rosji*), prześladowca (*W kleszczach Putina*), mający osobistych wrogów (*Nawalny: nemezis Putina?: przyszłość Rosji?; Czerwony alert: jak zostałem wrogiem numer jeden Putina; Więzień Putina; Nadia: więzień Putina; Wołodymyr Zełenski: zdumiewający bohater Ukrainy, który oparł się Putinowi i zjednoczył świat*); narzucający reżim (*My: kronika upadku; Rosyjska opozycja zbrojna wobec reżimu Putina (2022–2024)*).

To osobowość autorytarna (*Putinizm po Putinie: o „głębokich strukturach” rosyjskiego autorytaryzmu*); tyran, mający poczucie własnej wyjątkowości, stawiający się w roli monarchy sprawującego najwyższą władzę w kraju – cara (*Nowy car: wczesne lata i rządy Władimira Putina; Putin car Atlantydy: droga do wielkiej wojny*). Car, mający swoją świętę (*Wszyscy ludzie Kremla: tajne życie dworu Władimira Putina; Wataha Putina: czy Kreml to normalne miejsce władzy, czy laboratorium zła*); odtwarzający dyktaturę (*Cień Kremla: Rosja Putina; Na Kremlu wiecznie zima: Rosja za drugich rządów Putina*) i wskrzeszający dawne zależności feudalne (*Car Putin: feudalizm, korupcja i Bóg w państwie patrymonialnym*); ożywiający w narodzie niewolniczą mentalność i rozbudzający w nim wschodnie, sekciarskie (destrukcyjne) ślepe oddanie – pragnienie podporządkowania się władzy swego pana (*Miłość i władza: Rosjanie kochają Putina; Szalona miłość: chcę takiego jak Putin*). Putin tworzy nowy mit narodowy – odbudowuje mentalność Rosjan usiłujących pokonać niemożliwe do pokonania (*Głowę o mur Kremla*), poddaje społeczeństwo skutecznym manipulacjom i karmi je utopijną wizję społeczną (*Kolektywizm w rosyjskiej interpretacji świata: od słowianofilskiej utopii wspólnotowości do Putinowskiej kategorii narodowości rosyjskiej*), szerzy skrajny nacjonalizm dla przywrócenia narodowi wielkości (*Matka ojczyzna wzywa! Wielka wojna ojczyźniana w edukacji i polityce historycznej putinowskiej Rosji*). Buduje państwo jako obiekt marzeń – abstrakcyjną siłę uosabianą zarówno przez siebie, jak i Stalina i Lenina (*Za Putina i za szariat: Dagestańscy muzułmanie o Rosji i państwie islamskim*), w którym panuje „szariat jako remedium na kryzys państwa” (Kaliszewska 2016: 122). Realizuje i cynicznie kontroluje w ramach długofalowej polityki Kremla system organizacyjny (*Kozacy Putina: folklor, biznes czy polityka?*).

(Przy okazji można dodać, że pierwsza żona Putina jako osoba wpływowa nazywana była carycą (*Caryce: od Katarzyny I do Ludmiły Putin*)).

Putin uosabia cały system władzy (... w putinowskim systemie władzy; *W cieniu Putina: prezydentura Dmitrija Miedwiediewa; Wszystkie pionki Putina; System Putina: dlaczego Rosjanie się na to godzą?*). Bierze kraj w pacht i sprawuje totalitarną kontrolę

(*System – od Lenina do Putina: o teorii i praktyce sowyetyzmu*). Wytwarza zarazem patowładzę, w której obecne są fałsz i obłuda (...w czasach postprawdy; *Putin i spółka: historia manipulacji*), „mitomania” (*Kim jest Putin?: wielki blef generałów; Prawda o Putinie: polityczny kardioqram Rosji*). To patologiczny kłamca grający propagandą (*Granica propagandy: Łukaszenka i Putin na wojnie hybrydowej z Polską*). Przystaje na państwo skorumpowane (*Rosja Putina: bezkompromisowo o krainie korupcji, kontroli i kłamstw*), na układ mafijny i przestępczość zorganizowaną (*Mafijne państwo Putina; Mafia Putina: prawdziwa historia o praniu brudnych pieniędzy, morderstwie i ucieczce przed zemstą; Wowa, Wołodia, Władimir: tajemnice Rosji Putina; Wagnerowiec: spowiedź byłego dowódcy tajnej armii Putina*), symbiozę z oligarchią (*Bezcenna przyjaźń: kremlowskie wsparcie dla przyjaciół Putina*). Hegemonia Putina to misterna sieć powiązań.

Tworzy dzisiejsze oblicze imperium (*Imperium Putina; ...mit Trzeciego Rzymu i codzienność imperium*). A jest to imperium zła (*Imperium zła: reaktywacja; Powrót „Imperium zła”; Putin: źródła imperialnej agresji*), siedlisko diabelskich mocy (*Czy diabeł mieszka na Kremlu?: źródła zła: szatańskie plany*).

Co ważne, Putin jest autorem ustroju państwa – putinizmu (*Putinizm: powolny rozwój radykalnego reżimu prawicowego w Rosji; Putinizm po Putinie. O „głębokich strukturach” rosyjskiego autorytaryzmu; Zrozumieć putinizm: obsesja potęgi*). Putinizm traktowany jest jako hybryda faszystwu (*Za Putina. Mroczny portret faszystowskich ruchów młodzieżowych w Rosji*).

Dzisiejsza Rosja Putina to Rosja na rozdrożu, borykająca się z konfliktami i sytuacjami politycznymi trudnymi do uporządkowania (*Kaukaz Północny: rosyjski węzeł gordyjski*), wiedzioną ku upadkowi (*Władimir Putin – dokąd prowadzi Rosję?*) i upadająca (*Pięć kręgów imperium: długi koniec Rosji; Późny Putin: koniec rozwoju, koniec stabilności*), również moralnie (*Imperium wódki: pijana polityka od Lenina do Putina; Na ciężkim kacu: Nowa Rosja Putina i duchy przeszłości*), z beznadzieją prowincji (*Dzieci z Putino*), z sowiecką schedą (*ZATO: miasta zamknięte w Związku Radzieckim i Rosji*).

Z niską oceną Putina i Rosji wiąże się, rzecz jasna, niska ocena Rosjan. Taką prezentuje wydana przed rokiem książka *Oddział chorych na Rosję: opowieść o Rosjanach czasów putinizmu* Kuby Benedyczaka. „Rosjanie to dla Benedyczaka kokainiści na haju. Za kreskę imperialnej kokainy zgodzą się na każde szaleństwo swoich przywódców. *Oddział chorych na Rosję* to miazdząca diagnoza społeczeństwa złamanego przez putinizm”¹⁶.

„Pytać o Putina” to „pytać o Rosję” – jak celnie ujął Marian Broda (Broda 2020).

Liczba analizowanych tytułów

W poniższej tabeli zaprezentowano liczbę analizowanych tytułów książek, wydanych w Polsce w pierwszej ćwierci tego wieku, z podziałem na lata (tab. 1).

Tabela 1. Liczba tytułów książek wydanych w Polsce w latach 2000–2025

¹⁶ https://woblink.com/ebook/oddzial-chorych-na-rosje-opowiesc-o-rosjanach-czasow-putinizmu-kuba-benedyczak-352308u?srsId=AfmBOoovLJgsVOT_ad89aahcjwM2jMWsdTyWXTBFI-l7UWpTvjPa9dPGL (dostęp 1.08.2025).

Lp.	Rok wydania	Liczba tytułów	%
1.	2000	2	1,16
2.	2001	2	1,16
3.	2002	2	1,16
4.	2003	1	0,58
5.	2004	3	1,74
6.	2005	4	2,32
7.	2006	1	0,58
8.	2007	4	2,32
9.	2008	5	2,90
10.	2009	1	0,58
11.	2010	2	1,16
12.	2011	2	1,16
13.	2012	5	2,90
14.	2013	3	1,74
15.	2014	15	8,72
16.	2015	11	6,39
17.	2016	15	8,72
18.	2017	11	6,39
19.	2018	9	5,23
20.	2019	4	2,32
21.	2020	7	4,06
22.	2021	5	2,90
23.	2022	25	14,53
24.	2023	19	11,04
25.	2024	11	6,39
26.	2025	3	1,74
Razem	2000–2025	172	100

Źródło: opracowanie własne

Najwięcej wydań pojawiło się w latach 2014–2018, tj. 61 (35%), oraz 2022–2024, tj. 50 (29%). Owa dynamika wydawniczo-pisarska podyktowana jest niewątpliwie wzrostem zainteresowania sytuacją polityczną w Europie Wschodniej i militarnymi agresjami Putina (atakami zbrojnymi na Ukrainę).

Podsumowanie

Tytuły publikacji zagranicznych są o wiele bardziej dobitne od polskich, wykorzystują ostrzejsze formy wypowiedzi i bardziej ekspresyjne i wartościujące określenia i środki stylistyczne, np. *Nowa zimna wojna: jak Kreml zagraża Rosji i Zachodowi* (Lucas 2008); *Putin: człowiek bez twarzy* (Gessen 2012); *Car Putin: feudalizm, korupcja*

i Bóg w państwie patrymonialnym (Arutunyan 2013); *Mafijne państwo Putina: współczesna Rosja oczami brytyjskiego korespondenta* (Harding 2014); *Nadchodzi zima: dlaczego trzeba powstrzymać Władimira Putina i wrogów wolnego świata* (Kasparow 2016), *Szpiedzy, których przyniosło ocieplenie: historia gazociągu na dnie Bałtyku i tego, jak Władimir Putin i grupa byłych agentów KGB oraz Stasi skorumpowali i zaszantażowali polityków wysokiego szczebla, w tym premierów Szwecji, Finlandii, Niemiec i Danii* (Høvsgaard 2018), *Rosja – wielkie zmyślenie: od wolności Gorbaczowa do wojny Putina* (Ostrowski 2018), *Krwawe pozdrowienia z Rosji: jak Władimir Putin eliminuje swoich przeciwników* (Blake 2021), *Zrozumieć putinizm: obsesja potęgi* (Thom 2023).

Uzyskany profil (obraz) osoby tytułowej odtwarza kolektywną świadomość na jej temat. Choć portret przywódcy Rosji stworzony został doraźnie, w określonym odcinku czasu i w konkretnym celu, to wydaje się on trwale negatywny. Nawet, gdyby przyjąć, że obraz będzie ewoluować pod wpływem jakichś okoliczności i z biegiem lat, to z pewnością pozostanie on pejoratywny.

Wydaje się, że do dziennikarskiej przeszłości należy już rozważanie „fenomenu Putina” (*Głową o mur Kremla: nieznane lub mało znane fakty z ostatnich dni ZSRR, portret współczesnej Rosji oraz fenomen*¹⁷ Władimira Putina).

Zaprezentowane wyniki analizy mają charakter wstępny i stanowią asumpt do przeprowadzenia pogłębiionych badań.

Sposób rejestracji materiału bibliograficznego

Podstawowym źródłem ekscerpcji adresów bibliograficznych były katalogi polskich bibliotek naukowych; w dużej mierze wykorzystano zintegrowany Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny (NUKAT). Na potrzeby niniejszego opracowania (wykazu) spożytkowano również zamieszczone w tych katalogach opisy bibliograficzne oraz informacje na temat poszczególnych utworów (gatunek, forma, zawartość, tematyka). Pomocne okazały się też noty wydawnicze konkretnych publikacji.

Przedstawione w wykazie pozycje wydane zostały w Polsce, dwie opublikowane za granicą przez polskich autorów (jedna z nich wyszła nakładem wydawnictwa akademickiego Peter Lang, druga – w koedycji polsko-rumuńskiej jako przekład polskiej monografii).

W procesie konfigurowania wykazu zachowano porządek chronologiczny, co oznacza, że pozycje słownikarskie pogrupowano według roku ich wydania (por. Wojan 2023). W poszczególnych odcinkach czasowych publikacje uszeregowano alfabetycznie według nazwisk autorów lub redaktorów zgodnie z kolejnością liter alfabetu polskiego. Nazwiska współtwórców podaje się po tytule utworu. Tytuły pozycji w alfabetach innych aniżeli łańciski przytacza się w transkrypcji, stosowanej w procedurze katalogowania bibliotecznego. W miejscu opisu bibliograficznego zamieszczono nazwę wydawcy, instytucji wydawniczej lub jej oddziału. W adresie bibliograficznym uwzględniono również kolejność wydania, nazwę serii i liczbę stron. Po adresie bibliograficznym, zwykle w nawiasach kwadratowych, umieszcza się informacje dodatkowe

¹⁷ Podkr. K.W.

dotyczące zawartości publikacji, tytułu okładowego, zapisów dodatkowych na stronach przytytułowych, informacje o innym tytule pierwszego / poprzedniego wydania bądź oryginału, ewentualnie o tytule ujednoliconym oraz adnotacje informujące o przeznaczeniu lub typie publikacji dla określonego odbiorcy.

Bibliografia / References

- Bartmiński, J. (1999). *Punkt widzenia, perspektywa, językowy obraz świata*. W: Bartmiński, J. (Red.). *Językowy obraz świata*. „Czerwona Seria” Instytutu Filologii Polskiej UMCS, 12. Wyd. 2 popr. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: 103–120.
- Bartmiński, J. (2006). *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Broda M. (2020). *Pytać o Putina – pytać o Rosję*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Golębiowski, J. (2021). *Umysł przestępcy. Tajniki kryminalnego profilowania psychologicznego*. Kraków: Mando [Wydawnictwo WAM].
- Grzegorzczkova, R. (1987/1999). *Pojęcie językowego obrazu świata*. W: Bartmiński, J. (Red.). *Językowy obraz świata*. „Czerwona Seria” Instytutu Filologii Polskiej UMCS, 12. Wyd. 2 popr. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: 39–46.
- Kaliszewska, I. (2016). *Za Putina i za szarijat. Dagestańscy muzułmanie o Rosji i państwie islamskim*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kaszewski, K. (2023). Profilowanie w autoobrazowaniu mediów. Analiza porównawcza języka serwisu informacyjnego Programu Trzeciego Polskiego Radia w latach 2014–15 i 2020–21. *Rocznik Medioznawczy*, 2: 37–55.
- Menkiszak, M. (2021). *Rosyjski szantaż wobec Zachodu*. Portal: Ośrodek Studiów Wschodnich, dział: Analizy. 20.12.2021. <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-12-20/rosyjski-szantaż-wobec-zachodu> (dostęp 10.08.2025).
- Niebrzegowska-Bartmińska, S. (2020). *Definiowanie i profilowanie pojęć w (etno)lingwistyce*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Nowak, M. (2017). Tłumacz jako autor tytułów filmów i seriali. *Białostockie Archiwum Językowe*, 17: 151–161. DOI: 10.15290/baj.2017.17.09.
- Pieprzycza, P. (2024). O możliwości zastosowania wybranych narzędzi etnolingwistyki w analizie tekstu prawnego. *Prace Językoznawcze*, 26(3): 93–108. DOI: 10.31648/pj.10350.
- Rutkiewicz-Hanczewska, M. (2013). *Genologia onimiczna. Nazwa własna w płaszczyźnie motywacyjno-komunikatywnej*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- Szczaus, A. (2020). Tytuły w dawnej prasie popularnonaukowej (na przykładzie „Nowych Wiadomości Ekonomicznych i Uczonych” 1758–1761). *Poznańskie Studia Polonistyczne Seria Językoznawcza*, 27(47), nr 2. DOI: 10.14746/pspsj.2020.27.2.12.
- Wojan, K. (2023). Polska i Rosja w relacjach. Tytuł jako element rekonstrukcji językowo-cywilizacyjnego obrazu świata: (bibliografia prac z lat 2011–2023). *Studia Rossica Gedanensia*, 10: 323–373. DOI: <https://doi.org/10.26881/srg.2023.10.17>.

Źródła internetowe / Internet sources

- Biblioteka Narodowa. <https://www.bn.org.pl/> (dostęp 10.07.2025).
- Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny, NUKAT. <https://centrum.nukat.edu.pl/pl/> (dostęp 10.07.2025).
- [Trzy] 3 ulubione wiersze – Radosław Wiśniewski. *Artpub kultura*. 4.07.2018. <https://artpubkultura.blogspot.com/2018/07/3-ulubione-wiersze-radosaw-wisniewski.html> (dostęp 1.08.2025).

- https://dedalus.pl/historia-powszechna-2/putin-i-odrodzenie-rosji-michael-tuermer?srsId=AfmBOorBdw3SqhPKvR9zAYVYNsvXRee_0mA5ZlhY1UxEhyW1BtqG6TLB (dostęp 1.08.2025).
- https://woblink.com/ebook/oddzial-chorych-na-rosje-opowiesc-o-rosjanach-czasow-putinizmu-kuba-benedyczak-352308u?srsId=AfmBOoovLJgsV0T_ad89aahcjwM2jMWsdTyWXT-BFI17UWpTvJPa9dPGL (dostęp 1.08.2025).
- <https://www.empik.com/szalona-milosc-chce-takiego-jak-putin-wladarczyk-barbara.p1254346379,ksiazka-p> (dostęp 1.08.2025).
- <https://www.znak.com/pl/p/milosc-i-wladza-rosjanie-kochaja-putina-karolina-bleharczyk-72289> (dostęp 1.08.2025).

WYKAZ POLSKICH WYDAWNICTW KSIĄŻKOWYCH I POLSKICH PRZEKŁADÓW W UKŁADZIE CHRONOLOGICZNYM (LATA 2000–2025)

2000

- Pieuch, Henryk. *Kim jest Putin? Wielki blef generałów*. Seria Tajna Historia Świata. Warszawa: Agencja Wydawnicza CB Andrzej Zasieczny, 2000. Ss. 377.
- Po raz pierwszy Putin*. Rozmawiali Natalia Gieworkian, Natalia Timakowa, Andriej Kolesnikow. Przeł. Piotr Fast. Red. Jerzy Dalek. Katowice: Forum Sztuk Dom Wydawniczy, 2000. Ss. 315, s. tab. [16].

2001

- Liparteliani, Giga. *Prawda o Putinie. Polityczny kardiogram Rosji*. Przeł. Maria Kotowska. Przedm. Paweł Wieczorkiewicz. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Rytm”, 2001. Ss. 109, s. tabl. [8].
- Rok Putina = Putin's year. Obwód kaliningradzki w kontekście rozszerzenia Unii Europejskiej = The Kaliningrad Oblast in the context of EU enlargement*. Ośrodek Studiów Wschodnich. [Przeł. Jim Todd]. Seria Prace OSW, nr 2. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich, 2001. Ss. 64.

2002

- Fedorowski, Władimir. *Caryce. Od Katarzyny I do Ludmiły Putin*. Z fr. przeł. Regina Gręda. Warszawa: Fakty – Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, 2002. Ss. 165, s. tabl. [8] [Tyt. oryg.: *Tsarines. Les femmes qui ont fait la Russie*].
- Wielki biznes w rosyjskiej gospodarce i polityce za rządów Putina = Big business in the Russian economy and politics under Putin's rule*. [Ewa Paszyc, Iwona Wiśniewska]. *Rosyjska energetyka w przededniu reformy = The Russian power industry shortly before reforms*. [Ewa Paszyc]. *Ukraińska metalurgia. Gospodarcze ogniwo oligarchicznego systemu władzy = Ukrainian metallurgy. The economic link in the oligarchic power system*. [Arkadiusz Sarna. Przeł. Paulina Marchewa, Jim Todd, Izabela Zygmunt]. Ośrodek Studiów Wschodnich. Seria Prace OSW = CES Studies, nr 5. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich, 2002. Ss. 84.

2003

- Podsumowanie przemian polityczno-gospodarczych w pierwszej kadencji Władimira Putina = A summary of the politico-economic changes taking place during Vladimir Putin's first term of office*. [Jadwiga Rogoża, Iwona Wiśniewska]. *Czeczenia a Rosja. Znaczenie kwestii czeczeńskiej dla współczesnej Rosji = Chechnya and Russia. The significance of the Chechen problem for contemporary Russia*. [Maciej Falkowski. Przeł. Izabela Zygmunt, Anna Wielopolska]. Ośrodek Studiów

Wschodnich. Seria Prace OSW = CES Studies, nr 11. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich, 2003. Ss. 83.

2004

Głowacki, Albin, Stępień-Kuczyńskiej, Alicja. (Red.). *Rosja Putina. Leksykon*. Seria Współczesna Rosja. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2004. Ss. 369.

Kaukaz Północny. Rosyjski węzeł gordyjski = North Caucasus. The Russian Gordian knot. [Maciej Falkowski]. *Putin po reelekcji = Putin after re-election*. [Jadwiga Rogoża. Przeł. Ilona Duchnowicz, Jadwiga Rogoża]. Ośrodek Studiów Wschodnich. Seria Prace OSW, nr 16. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich, 2004. Ss. 80.

Uzelac, Ana. *Dzieci z Putino*. Sejny: Fundacja „Pogranicze”, 2004. Ss. 224.

2005

Baker, Peter, Glasser, Susan. *Cień Kremla. Rosja Putina*. Przeł. Władysław Jeżewski. Warszawa: Wydawnictwo Magnum, 2005. Ss. 478, [1] s. tabl. [8] [Tyt. ujedn.: *Kremlin rising* (pol.)].

Paszyc, Ewa, Wiśniewska, Iwona. *Gospodarka rosyjska pod rządami Putina. Czynniki wzrostu i hamulce rozwoju = The Russian Economy under Putin. Growth factors and impediments to economic development*. [Przeł. Jadwiga Rogoża et al.]. Ośrodek Studiów Wschodnich. Seria Prace OSW = CES Studies, nr 20. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich, 2005. Ss. 58.

Politkovskaya, Anna. *Rosja Putina*. [Przeł. Tristan Korecki]. Warszawa: Studio EMKA, cop. 2005. Ss. 352, [1] [Tytuł ujednolicony: *Putinskaâ Rossiâ*].

Reitschuster, Boris. *Władimir Putin – dokąd prowadzi Rosję? Z niem. przeł. Marek Zeller*. Warszawa: Świat Książki, 2005. Ss. 327, [1], s. tabl. [16].

2006

Kaczmarek, Marcin. *Rosja na rozdrożu. Polityka zagraniczna Władimira Putina*. Warszawa: „Sprawy Polityczne”, 2006. Ss. 201, [2].

2007

Bäcker, Roman. *Rosyjskie myślenie polityczne za czasów prezydenta Putina*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2007. Ss. 332.

Kurczab-Redlich, Krystyna. *Głowa o mur Kremla*. Seria Terra Incognita. Wyd. 1. Warszawa: Wydawnictwo WAB, 2007. Ss. 491, [4].

Imperium Putina. [Red. Wojciech Konończuk]. Fundacja im. Stefana Batorego. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego, 2007. Ss. 193.

Nowak, Andrzej. *Historie politycznych tradycji. Piłsudski, Putin i inni*. Seria Arkana Historii. Kraków: Wydawnictwo Arcana, 2007. Ss. 403.

2008

Curanović, Alicja, Kardaś, Szymon, Alf, Radosław. *Polityka zagraniczna Federacji Rosyjskiej w okresie prezydentury Władimira Putina. Próba bilansu*. Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, Fundacja Studiów Międzynarodowych. Seria Żurawia Papers, z. 12. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar : Fundacja Studiów Międzynarodowych 2008. Ss. 113, [1].

Felsztynski, Jurij, Pribyłowski, Władimir. *Korporacja zabójców. Rosja, KGB i prezydent Putin*. Przeł. Cezary Murawski. Pośl. opatrzył. Włodzimierz Marciniak. Warszawa: Prószyński i S-ka, 2008. Ss. 423 [Tyt. oryg.: *The age of assassine. How Scary Are Russia's New Rulers?*].

Kacewicz, Michał. *Putin i spółka. Historia manipulacji*. Seria Pod Lupą – Newsweek Polska Warszawa: Axel Springer Polska, 2008. Ss. 152.

Lucas, Edward. *Nowa zimna wojna. Jak Kreml zagraża Rosji i Zachodowi*. Przeł. Jarosław Stawski. [Wstęp Norman Davies]. Seria Nowe Horyzonty. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2008. Ss. 352 [Tyt. oryg.: *The new cold war*].

Stępień-Kuczyńska, Alicja, Bielen, Stanisław. (Red.). *Rosja w okresie prezydentury Władimira Putina*. Seria Współczesna Rosja. Łódź: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008. Ss. 400.

2009

Słowikowski, Michał. *Polityka federacyjna Borysa Jelcyna i Władimira Putina*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Grado, 2009. Ss. 393.

2010

LeVine, Steve. *Labirynt Putina. Szpieczy, morderstwa i mroczne serce nowej Rosji*. Przeł. Paweł Korbombel. Warszawa: Andrzej Findeisen / AMFPlus Group, 2010. Ss. 223, s. tabl. [8] [Tyt. ujednolicony: *Putin's labyrinth*].

Stuermer, Michael. *Putin i odrodzenie Rosji*. Przeł. Bartłomiej Madejski. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie, 2010. Ss. 224, [2], s. tabl. [16].

2011

Lisiakiewicz, Rafał. *Polityka Rosji wobec Polski za prezydentury Władimira Putina (2000–2008)*. Toruń: Wydawnictwo Mado, cop. 2011. Ss. 383.

Rogoża, Jadwiga. *W cieniu Putina. Prezydentura Dmitrija Miedwediewa*. Seria Punkt Widzenia = Point of View. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2011. Ss. 31, 31 [Współwyd. w kierunku przeciwnym: Rogoża, Jadwiga. *In Putin's shadow. Dmitry Medvedev's presidency*. Trans. Jadwiga Rogoża].

2012

Chodorkowski, Michaił, [oraz] Gieworkian, Natalia. *Więzień Putina*. Przeł. Agnieszka Sowińska. Biblioteka Gazety Wyborczej. Warszawa: Agora : Wydawnictwo Czarne, 2012. Ss. 429, [3].

Gessen, Masha. *Putin. Człowiek bez twarzy*. Przeł. Julia Szajkowska, Magda Witkowska. Warszawa: Prószyński i S-ka, 2012. Ss. 302 [Tyt. oryg.: *The man without a face. The unlikely rise of Vladimir Putin*].

Kurczab-Redlich, Krystyna. *Głową o mur Kremla. Nowe fakty*. Seria Terra Incognita. Wyd. 2 popr. i poszerz. Warszawa: Wydawnictwo WAB – Grupa Wydawnicza Foksal, 2012. Ss. 638, [2].

Nowak, Andrzej. *Historie politycznych tradycji. Piłsudski, Putin i inni*. Seria Arkana Historii. Wyd. 2. Kraków: Wydawnictwo Arcana, 2012. Ss. 406.

Politkovskaya, Anna. *Rosja Putina*. Przeł. Tristan Korecki. Warszawa: Studio EMKA, cop. 2012. Ss. 352, [1] [Tyt. ujedn.: *Putinskaâ Rossiâ*].

2013

Arutunyan, Anna. *Car Putin. Feudalizm, korupcja i Bóg w państwie patrymonialnym*. Przeł. Jacek Lang. Poznań : Zysk i S-ka Wydawnictwo, cop. 2013. Ss. 305, [2] [Tyt. oryg.: *The Putin mystique*].

Menkiszak, Marek. *Wielka Europa. Putinowska wizja (dez)integracji europejskiej*. Prace OSW, 46. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2013. Ss. 42, [2], 41, [1] [Współwyd. w kierunku przeciwnym: Menkiszak, Marek. *Greater Europe: Putins' vision of European (dis)integration*].

Peñot, Patrick. *Rosyjscy szpiedzy. Od Stalina do Putina*. Przeł. Janina Pałęcka i Barbara Walicka. Warszawa: Muza SA, 2013. Ss. 301, [3] [Tyt. ujedn.: *Espions russes de Staline à Poutine* (pol.)].

2014

Bennetts, Marc. *Dokopać Kremłowi. Walka nowych rosyjskich dysydentów o odsunięcie Putina od władzy*. Przeł. Jan Wąsiński, Paweł Wolak. Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza SA, 2014. Ss. 446, [2].

Dzieje Rosjan. Od Rusi wikingów do Rosji Putina, od caratu białego do czerwonego, mit Trzeciego Rzymu i codzienność imperium, rosyjska dusza, słowianofilia i zapadnicy, Rosjanie – Polacy – Niemcy. Do czytania dla rusofobów, rusofilów i rusoswirów. [Red. wydania Leszek Będkowski]. Pomocnik Historyczny / Polityka. Wydanie Specjalne, 2014, 11. Warszawa: „Polityka Spółdzielnia Pracy”, 2014. Ss. 179.

Harding, Luke. *Mafijne państwo Putina. Współczesna Rosja oczami brytyjskiego korespondenta*. Przeł. Witold Turopolski. Kraków: Wydawnictwo Vis-à-vis Etiuda, 2014. Ss. 341, [2] [Tyt. oryg.: *Mafia State*].

Herpen, Marcel H. van. *Wojny Putina. Czeczenia, Gruzja, Ukraina 2014*. Przeł. Magda Witkowska, Julia Szajkowska. Warszawa: Prószyński Media, 2014. Ss. 407 [Tyt. oryg.: *Putin's wars. The rise of Russia's new imperialism*].

Herpen, Marcel H. van. *Putinizm. Powolny rozwój radykalnego reżimu prawnicowego w Rosji*. Przeł. Juliusz Okuniewski. Gdańsk: Wydawnictwo Józef Częścik. Grupa Wydawnicza Harmonia, 2014. Ss. 311, [1].

[Nieznayu, Marta]. [Właśc. Marta Bystroń]. *Okno Putina*. [S.l.: s.n.], 2014. Ss. [36].

Nowak, Andrzej. *Putin. Źródła imperialnej agresji*. Warszawa: Wydawnictwo Sic!, 2014. Ss. 419, [1].

Radziwinowicz, Wacław. *Soczi. Igrzyska Putina*. Seria Reporterzy Dużego Formatu / Biblioteka Gazety Wyborczej. Warszawa: Agora SA, 2014. Ss. 168.

Rifle, Alex. [Właśc. Aleksander Strzelbicki]. *Supersperogra. Jak poskromić Putina?* Rumia: Wydawnictwo AS Aleksander Strzelbicki, cop. 2014. Ss. 386.

Roxburgh, Angus. *Strongman u szczytu władzy. Władimir Putin i walka o Rosję*. [Przeł. Marcin Domagała. Konsultant wyd. pol. Stanisław Gregorowicz]. Warszawa: Olé – Grupa Wydawnicza Foksal, cop. 2014. Ss. 479, [1], s. tabl. [16] [Tyt. oryg.: *The strongman. Vladimir Putin and the struggle for Russia*].

Skrzypek, Andrzej. *Putinada. Rosja – kraj kierowanej demokracji*. [Red. Konrad Jajecznik]. Warszawa: Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych. Uniwersytet Warszawski, 2014. Ss. 247.

Suworow, Wiktor. *Alfabet Suworowa oraz „Od Stalina do Putina”*. Wywiad Piotra Zychowicza z autorem. Seria: Historia – Rebis. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2014. Ss. 323, [1].

Suworow, Wiktor. *Alfabet Suworowa oraz „Od Stalina do Putina”*. Wywiad Piotra Zychowicza z autorem. Seria: Historia – Rebis. Wyd. 1 dodr. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2014. Ss. 323, [1].

Święchowicz, Tadeusz. *Imperium zła. Reaktywacja*. Warszawa: Fronda, [2014]. Ss. 376, [4].

Wołk-Łaniewska, Agnieszka, Kopeć, Jakub. *W kleszczach Putina czyli Polskie kłamstwo ukraińskie*. [Warszawa]: Wydawnictwo JJK, [2014]. Ss. 212.

2015

Browder, Bill. *Czerwony alert. Jak zostałem wrogiem numer jeden Putina*. Przeł. z ang. Radosław Madejski. Czyta: Robert Jarociński. Seria Audiobook – Wydawnictwo Sonia Draga. Katowice: Wydawnictwo Sonia Draga, 2015. 1 płyta CD (15 godz. 20 min) [Dokument dźwiękowy] [Tyt. ujedn.: *Red notice* (pol.)].

- Browder, Bill. *Czerwony alert. Jak zostałem wrogiem numer jeden Putina*. Przeł. z ang. Radosław Madejski. Katowice: Wydawnictwo Sonia Draga, 2015. Ss. 429, [1], s. tabl. [8] [Tyt. ujedn.: *Red notice* (pol.)].
- Depczyński, Marek. *Rosyjskie siły zbrojne. Od Milutina do Putina*. Biblioteka Wiedzy Wojskowej. Warszawa: Bellona, cop. 2015. Ss. 417, [1].
- Dzieje Rosjan. Od Rusi wikingów do Rosji Putina*. [Red. Leszek Będkowski]. Biblioteka „Polityki”. Warszawa: Polityka, [2015]. Ss. 179.
- Eltchaninoff, Michel. *Co ma Putin w głowie?* Przeł. Andrzej Bilik. Warszawa: Wydawnictwo Studio EMKA, cop. 2015. Ss. 162, [1].
- Kurczab-Redlich, Krystyna. *Głową o mur Kremla. Nieznane lub mało znane fakty z ostatnich dni ZSRR, portret współczesnej Rosji oraz fenomen Władimira Putina*. Seria Poruszyć Świat. Wyd. 3. Warszawa: Grupa Wydawnicza Foksal Sp. z o. o., 2015. Ss. 542.
- Lucas, Edward. *Nowa zimna wojna. Rosja Putina. Zagrożenie dla Zachodu*. Przeł. Robert Bartoń, Maciej Szymański. Warszawa: Kurhaus Publishing Kurhaus Media, 2015. Ss. 271 [Tyt. oryg.: *The new cold war*].
- Politkovskaya, Anna. *Rosja Putina*. Przeł. Tristan Korecki. Warszawa: Studio EMKA, cop. 2015. Ss. 352, [1] [Tytuł ujednolicony: *Putinskaâ Rossiâ*].
- Podany Putin. Koniec rozwoju, koniec stabilności*. Tekst przygotowany w Zespole Rosyjskim OSW pod red. Marka Menkiszaka. Seria Punkt Widzenia = Point of View / Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, nr 55. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2015. Ss. 35, [1], 36, [1] [Współwyd.: *Late Putin. The end of growth, the end of stability*. Text prepared by the Russian Department of OSW under the direction of Marek Menkiszak. Translation OSW].
- Roth, Jürgen. *Tajne akta S. Smoleńsk, MH-17 i wojna Putina na Ukrainie*. Przeł. z niem. Ewa Stefańska. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2015. Ss. 319, [1].
- Schrad, Mark Lawrence. *Imperium wódki. Pijana polityka od Lenina do Putina*. Przeł. Aleksandra Czwojdrak. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2015. Ss. 325, [2] [Tyt. oryg.: *Vodka Politics. Alcohol, autocracy, and the secret history of the Russian State*].

2016

- Blecharczyk, Karolina. *Miłość i władza. Rosjanie kochają Putina*. Kraków: Wydawnictwo Libron – Filip Lohner, cop. 2016. Ss. 259.
- Curanović, Alicja, Kardaś, Szymon. *Prezydent on-line. Wizerunek głowy państwa w odbiorze społecznym w przestrzeni poradzieckiej. Kазus Rosji na tle wybranych państw WNP*. Warszawa: Wydawnictwo Rambler, cop. 2016. Ss. 261, [3].
- Doroszczuk, Justyna. *Kolektywizm w rosyjskiej interpretacji świata. Od słowianofilskiej utopii wspólnotowości do Putinowskiej kategorii narodowości rosyjskiej*. Szczecin: Naukowe Wydawnictwo IVG, 2016. Ss. 212.
- Felsztynski, Jurij, Pribyłowski, Władimir. *Korporacja zabójców. Rosja, KGB i prezydent Putin*. Przeł. Cezary Murawski. Posł. opatrzył. Włodzimierz Marciniak. Wyd. 2. Warszawa: Fronda, cop., 2016. Ss. 496 [Tyt. oryg.: *The age of assassine. How Scary Are Russia's New Rulers?*].
- Kaliszewska, Iwona. *Za Putina i za szarijat. Dagestańscy muzułmanie o Rosji i państwie islamskim*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2016. Ss. 218.
- Kasparow, Garri. *Nadchodzi zima. Dlaczego trzeba powstrzymać Władimira Putina i wrogów wolnego świata*. Współpraca Mig Greengard. Przeł. Michał Romanek. Kraków: Insignis, 2016. Ss. 397 [Tyt. oryg.: *Winter is coming. Why Vladimir Putin and the enemies of the free world must be stopped*].
- Kurczab-Redlich, Krystyna. *Wowa, Wołodia, Władimir. Tajemnice Rosji Putina*. Warszawa: Wydawnictwo WAB – Grupa Wydawnicza Foksal, 2016. Ss. 780, [4].

- Kurczab-Redlich, Krystyna. *Wowa, Wołodia, Władimir. Tajemnice Rosji Putina*. Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Larix im. Henryka Ruszczycy Warszawa: [wydawca nieznany], 2016. 1 karta pamięci SDHC: digital [Czyta: Robert Mazurkiewicz].
- Michalikowie, Elena i Gabriel. *Rosja, z którą można rozmawiać. [Sześć] 6 wywiadów z opozycjonistami i [dwa] 2 szkice. Ilia Ponomariow, Julia Łatynina, Michał Chodorkowski, Wiktor Szenderowicz, Siergiej Parchomienko, Siergiej Buntman, Jewgienij Rojzman*. Kraków: Vis-à-vis etiuda, 2016. Ss. 175, [1].
- Myers, Steven Lee. *Nowy car. Wczesne lata i rządy Władimira Putina*. Z jęz. ang. przeł. Maciej Potulny. Katowice: Wydawnictwo Sonia Draga, 2016. Ss. 701, [1], s. tabl. [8] [Tyt. oryg.: *The new tsar*].
- Myers, Steven Lee. *Nowy car. Wczesne lata i rządy Władimira Putina*. Z jęz. ang. przeł. Maciej Potulny. Seria Audiobook. Katowice: Wydawnictwo Sonia Draga, 2016. 2 płyty CD (24 godz. 55 min): digital, stereo [Czyta Andrzej Ferenc].
- Romanowski, Wiesław. *Bandera. Ikona Putina*. Warszawa: Wydawnictwo Demart, 2016. Ss. 254.
- Sawczenko, Nadija. *Nadia. Więzień Putina*. Przeł. Anna Żurawska, Atomium – Biuro Tłumaczeń Specjalistycznych. Warszawa: Od Deski Do Deski, cop. 2016. Ss. 356, [4] [Tyt. ujedn.: *Sil'ne imà Nadià*].
- Sawczenko, Nadija. *Nadia. Więzień Putina*. Przeł. Anna Żurawska. Czyta: Hanna Kinder-Kiss. Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Larix im. Henryka Ruszczycy. Warszawa: [wydawca nieznany], 2016. 1 karta pamięci SDHC [Dokument dźwiękowy] [Tyt. ujedn.: *Sil'ne imà Nadià*].
- Stempin, Arkadiusz. *Sojusznicy. Od Fryderyka i Katarzyny Wielkiej do Merkel i Putina*. Biblioteka Gazety Wyborczej. Warszawa: Agora, 2016. Ss. 517, [3].

2017

- Anisimow, Jewgienij. *Historia Rosji. Od Ruryka do Putina. Ludzie, daty, wydarzenia*. Warszawa: Inicjał Andrzej Palacz, 2017. Ss. 456, [1] [Tyt. oryg.: *Istorija Rossii. Ot Rurika do Putina*].
- Bojke, Arleta. *Władimir Putin. Wywiad, którego nie było*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2017. Ss. 269, s. tabl. [28].
- Bojke, Arleta. *Władimir Putin. Wywiad, którego nie było*. Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Larix. Warszawa: [wydawca nieznany], 2017. 1 karta pamięci SDHC: digital [Czyta Katarzyna Anzorge].
- Darczewska, Jolanta. *Kozacy Putina. Folklor, biznes czy polityka?* Seria Punkt Widzenia = Point of View, nr 68. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2017. Ss. 62, [1], 64, [1] [Współwyd.: Darczewska, Jolanta. *Putin's Cossacks. Folklore, business or politics?* Translation Jim Todd].
- Garrels, Anne. *W kraju Putina. Życie w prawdziwej Rosji*. Przeł. Maria Moskal. Seria Mundus: Fenomeny. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2017. Ss. 334, [2].
- Kalb, Marvin. *Imperialna gra. Putin, Ukraina i nowa zimna wojna*. Przeł. Stefan Barnowski [i. e. Baranowski]. Kraków: Wydawnictwo Vis-à-vis Etiuda, 2017. Ss. 285, [2].
- Kuczyński, Grzegorz. *Tron we krwi. Sekrety polityki Kremla*. Warszawa: Wydawnictwo Czerwone i Czarne, 2017. Ss. 384.
- Lecomte, Bernard. *Od Rasputina do Putina. Tajemnice Kremla*. Przeł. Oskar Hedemann. Warszawa: Dom Wydawniczy Bellona, cop. 2017. Ss. 386, [2] [Tyt. oryg.: *Secrets du Kremlin Tajemnice Kremla*].
- Menkiszak, Marek. *Najlepszy nieprzyjaciel Rosji. Rosyjska polityka wobec USA w epoce Putina*. Seria Punkt Widzenia = Point of View, 62. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2017. Ss. 55, 55 [Współwyd. w kierunku przeciwnym: Menkiszak, Marek. *Russia's best enemy. Russian policy towards the United States in Putin's era*. Translation OSW].

- Sawczenko, Nadija. *Nadia. Więzień Putina*. Czyta: Agnieszka Dygant. Warszawa: Od Deski Do Deski, [2017]. 1 płyta CD (4 godz. 58 min) [Dokument dźwiękowy] [Tyt. ujedn.: *Siľne imã Nadiã*].
- Zygar, Michaił. *Wszyscy ludzie Kremla. Tajne życie dworu Władimira Putina*. Przeł. Agnieszka Sowińska. Warszawa: Wydawnictwo Agora, 2017. Ss. 46 [Tyt. oryg.: *Vladimir Putin's imaginary war*].

2018

- Butkiewicz, Magdalena, Łuczuk, Piotr. *Od Stalina do Putina. Media w procesie umacniania kultu jednostki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe UKSW, 2018. Ss. 163.
- Gessen, Masha. *Putin. Człowiek bez twarzy*. Przeł. Julia Szajkowska, Magda Witkowska. Warszawa: Prószyński i S-ka, 2018. Ss. 311 [Tyt. oryg.: *The man without a face. The unlikely rise of Vladimir Putin*].
- Hovsgaard, Jens. *Szpiedzy, których przyniosło ocieplenie. Afera Nord Stream. Historia gazociągu na dnie Bałtyku i tego, jak Władimir Putin i grupa byłych agentów KGB oraz Stasi skorumpowali i zaszantażowali polityków wysokiego szczebla, w tym premierów Szwecji, Finlandii, Niemiec i Danii*. Przeł. Franciszek Jaszuński. Red. Maria Myszkowska-Matusiak. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo, cop. 2018. Ss. 309, [1].
- Isikoff, Michael, Corn, David. *Rosyjska ruletka. Jak Putin zhakował Amerykę i wygrał wybory za Donalda Trumpa*. Przeł. Barbara Gadomska. Warszawa: Wydawnictwo Agora, 2018. Ss. 477, [3] [Tyt. ujedn.: *Russian roulette*].
- Ostrowski, Arkadij. *Rosja – wielkie zmyślenie. Od wolności Gorbaczowa do wojny Putina*. Przeł. Maria Zawadzka. Seria Historyczna, [31]. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2018. Ss. 398, [2] [Tyt. ujednolicony: *Invention of Russia*].
- Putin po raz czwarty. Stan i perspektywy Rosji (2018–2024)*. Zespół OSW. Autorzy raportu: Maria Domańska, Marek Menkiszak, Witold Rodkiewicz, Iwona Wiśniewska, Andrzej Wilk, Katarzyna Chawryło, Szymon Kardaś, Jan Strzelecki, Piotr Żochowski. Seria Raport Ośrodka Studiów Wschodnich. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im Marka Karpia, 2018. Ss. 68.
- Putin for the fourth time. The state of and prospects for Russia (2018–2024)*. OSW Team. Authors: Maria Domańska, Marek Menkiszak, Witold Rodkiewicz, Iwona Wiśniewska, Andrzej Wilk, Katarzyna Chawryło, Szymon Kardaś, Jan Strzelecki, Piotr Żochowski. Trans. James Todd. Report OSW. Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2018. Ss. 68.
- Wiśniewska, Iwona. *Bezcenna przyjaźń. Kremlowskie wsparcie dla przyjaciół Putina*. Seria Punkt Wzroku – Ośrodek Studiów Wschodnich, nr 71. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2018. Ss. 52, 52 [Współwydanie w kierunku przeciwnym: Wiśniewska, Iwona. *Priceless friendship. The Kremlin's support for Vladimir Putin's cronies*. Translation OSW].
- Wiśniewski, Radosław. *Kwestionariusz putinowski i inne medytacje w czasach postprawdy*. Biblioteka Arterii, t. 44. Łódź: Dom Literatury, 2018. Ss. 113, [9].

2019

- Braun, Grzegorz. *System – od Lenina do Putina. O teorii i praktyce sowietyzmu rozmawiają Grzegorz Braun i Rafał Otoka-Frąckiewicz*. Wyd. 1. Warszawa: Fronda, [2019]. Ss. 462, [2], s. tabl. [56].
- Domańska, Maria. *Putinizm po Putinie. O „głębokich strukturach” rosyjskiego autorytaryzmu*. Seria Prace OSW, nr 78. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2019. Ss. 93, [1], 93, [1] [Współwydane w kierunku przeciwnym: Domańska, Maria. *Putinism after Putin. The deep structures of Russian authoritarianism*. Translation Ilona Duchnovic].
- Walker, Shaun. *Na ciężkim kacu. Nowa Rosja Putina i duchy przeszłości*. Przeł. Mariusz Gądek. Seria Reporterska Wydawnictwa Poznańskiego. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, cop. 2019. Ss. 444, [1] [Tyt. oryg.: *The long hangover. Putin's new Russia and the ghosts of the past*].

Walker, Shaun. *Na ciężkim kacu. Nowa Rosja Putina i duchy przeszłości*. Przeł. Mariusz Gądek. Seria Reporterska Wydawnictwa Poznańskiego. Wyd. 2. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, cop. 2019. Ss. 444, [1] [Tyt. oryg.: *The long hangover. Putin's new Russia and the ghosts of the past*].

2020

Aro, Jessikka. *Trolle Putina. Prawdziwe historie z frontów rosyjskiej wojny informacyjnej*. Przeł. Marta Laskowska. Kraków: Wydawnictwo SQN, 2020. Ss. 493, [2] [Tyt. oryg.: *Putinin trollit. Tositari-noita Venäjän infosodan rintamilta*].

Braun, Grzegorz. *System – od Lenina do Putina. O teorii i praktyce sowietyzmu rozmawiają Grzegorz Braun i Rafał Otoka-Frąckiewicz*. Wyd. 2. Warszawa: Fronda, [2020]. Ss. 462, [2], s. tabl. [56].

Braun, Grzegorz. *System – od Lenina do Putina. O teorii i praktyce sowietyzmu rozmawiają Grzegorz Braun i Rafał Otoka-Frąckiewicz*. Wyd. 3. Warszawa: Fronda, [2020]. Ss. 462, [2], s. tabl. [56].

Broda, Marian. *Pytać o Putina – pytać o Rosję*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2020. Ss. 291, [1].

Jenkins, Simon. *Krótką historią Europy. Od Peryklesa do Putina*. Przeł. Tomasz Hornowski. Wyd. 1. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2020. Ss. 439, s. tabl. [32] [Tyt. oryg. *Short history of Europe*].

Kusa, Natalia. *Z parlamentu i ulicy do internetu. Opozycja polityczna w putinowskim systemie władzy*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, 2020. Ss. 304.

Moskwa, Dagmara. *Matka ojczyzna wzywa! Wielka wojna ojczyźniana w edukacji i polityce historycznej putinowskiej Rosji*. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk; Szczecin: Volumina, 2020. Ss. 364.

2021

Blake, Heidi. *Krwawe pozdrowienia z Rosji. Jak Władimir Putin eliminuje swoich przeciwników*. Przeł. Hanna Pustuła-Lewicka. Warszawa: Wydawnictwo WAB – Grupa Wydawnicza Foksal, 2021. Ss. 414, [2] [Tyt. oryg.: *From Russia with blood*].

Browder, Bill. *Czerwony alert. Jak zostałem wrogiem numer jeden Putina*. Z języka angielskiego przeł. Radosław Madejski. Wyd. 2. Katowice: Post Factum, 2021. Ss. 429, [1], s. tabl. [8] [Tyt. ujedn.: *Red notice* (pol.)].

Kowalik, Teresa, Słowiński, Przemysław. *Sobowtóry. Dublerzy wielkich ludzi od Nerona do Putina*. Warszawa: Fronda, 2021. Ss. 528.

Włodarczyk, Barbara. *Szalona miłość. Chcę takiego jak Putin*. Reportaże z Rosji. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2021. Ss. 311, [8].

Włodarczyk, Barbara. *Szalona miłość. Chcę takiego jak Putin*. Reportaże z Rosji. Wyd. 1, dodruk. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2021. Ss. 311, [8].

2022

Belton, Catherine. *Ludzie Putina. Jak KGB odzyskało Rosję i zwróciło się przeciwko Zachodowi*. Przeł. Przemysław Hejmej. Kraków: Wydawnictwo Sine Qua Non, 2022. Ss. 716, [3] [Tyt. oryg.: *Putin's people*].

Braun, Grzegorz, Otoka-Frąckiewicz, Rafał. *System. Od Lenina do Putina*. [Wywiad]. Czyta: Ireneusz Prochera. Audiobook – Heraclon International. [Piaseczno]: Storybox.pl; Warszawa: Fronda, cop. 2019 [właściwie 2022]. 1 płyta CD (11 godz. 42 min).

Browder, Bill. *Mafia Putina. Prawdziwa historia o praniu brudnych pieniędzy, morderstwie i ucieczce przed zemstą*. Z jęz. ang. przeł. Paweł Cichawa. Katowice: Post Factum, 2022. Ss. 350, [1], stron tablic [8].

- Dollbaum, Jan Matti, Lallouet, Morvan, Noble, Ben. *Nawalny. Nemezis Putina? Przyszłość Rosji?* Przeł. Jacek Spólny. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo, cop. 2022. Ss. 296.
- Eidman, Igor. *System Putina. Dlaczego Rosjanie się na to godzą?* Przeł. Aleksandra Donets. Warszawa: Wydawnictwo Harde, cop. 2022. Ss. 346, [6].
- Felsztinski, Jurij, Pribyłowski, Władimir. *Czas zabójców. Toksyczna polityka Putina przeciw demokracji.* Przeł. z ang. Maria Grabska-Ryńska i Maciej Grabski. Wrocław: Bukowy Las, 2022. Ss. 582, [2] [Tyt. oryg.: *The age of assassins. Putin's poisonous war against democracy in Russia*].
- Felsztinski, Jurij, Popow, Władimir. *Od Dzierżyńskiego do Putina. Służby specjalne Rosji w walce o dominację nad światem 1917–2036.* Przeł. Romuald Boguszak. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2022. Ss. 446s. tabl. [16] [Tyt. oryg.: *Russia's urge to dominat.: From red terror to mafia state 1917–2036*].
- Fritsch, Rüdiger von. *Punkt zwrotny. Wojna Putina i jej konsekwencje.* Przeł. Anna Wziętek. Seria Sedno Literatura. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie SEDNO Spółka z o.o., 2022. Ss. 158, [2] [Tyt. oryg.: *Zeitenwende. Putins Krieg und die Folgen*].
- Gabidullin, Marat. *Wagnerowiec. Spowiedź byłego dowódcy tajnej armii Putina.* Pod kierunkiem Veroniki Dorman oraz Kseni Bolszakowej. Wstępem opatrzyły Ksenia Bolszakowa i Alexandra Jousset. Z francuskiego przeł. Agnieszka Dywan i Justyna Nowakowska. Kraków: Znak Koncept, 2022. Ss. 302, [1] [Tyt. oryg.: *Moi, Marat ex-commandant de l'armée Wagner*].
- Gessen, Masha. *Putin. Człowiek bez twarzy.* Przeł. Julia Szajkowska, Magda Witkowska. Wydanie rozszerzone. Warszawa: Prószyński Media Sp. z o.o., 2022. Ss. 311 [Tyt. oryg.: *The man without a face. The unlikely rise of Vladimir Putin*].
- Harpula, Wojciech. *Czy diabeł mieszka na Kremlu? Źródła zła. Szatańskie plany.* Warszawa: Wielka Litera, cop. 2022. Ss. 300, [1] [Książka zawiera rozmowy z uznanymi specjalistami i badaczami Rosji].
- Honig, Michael. *Ostatnie dni Władimira P.* Przeł. Monika Skowron. Kraków: Wydawnictwo Otwarte, 2022. Ss. 349, [3] [Tyt. oryg.: *The senility of Vladimir P.*].
- Jenkins, Simon. *Krótką historia Europy. Od Peryklesa do Putina.* Przeł. Tomasz Hornowski. Wyd. 1, dodruk, Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2022. Ss. 439, s. tabl. [32] [Tyt. oryg.: *Short history of Europe*].
- Kasparow, Garri. *Nadchodzi zima. Dlaczego trzeba powstrzymać Władimira Putina i wrogów wolnego świata.* Współpraca Mig Greengard. Przeł. Michał Romanek. Kraków: Insignis, 2022. Ss. 395, [2] [Tyt. oryg.: *Winter is coming. Why Vladimir Putin and the enemies of the free world must be stopped*].
- Kuczyński, Grzegorz. *Wagnerowcy. Psy Wojny Putina.* Warszawa: Bellona, cop. 2022. Ss. 254, [1], s. tabl. [8].
- Kurczab-Redlich, Krystyna. *Wowa, Wołodia, Władimir. Tajemnice Rosji Putina.* Wyd. 2. Warszawa: Wydawnictwo WAB – Grupa Wydawnicza Foksal, 2022. Ss. 796, [4].
- Michalkiewicz, Stanisław, Kornaś, Jarosław. *Kulisy wojny na Ukrainie. Między ostrzami szermierzy.* Wyd. 1. Warszawa: Capital, cop. 2022. Ss. 221, [11].
- Myers, Steven Lee. *Nowy car. Wczesne lata i rządy Władimira Putina.* Z jęz. ang. przeł. Maciej Potulny. Wyd. 2. Katowice: Post Factum, 2022. Ss. 701, [1], s. tabl. [8] [Tyt. oryg.: *The new tsar*].
- Pieczynski, Maciej. *Granica propagandy. Łukaszenka i Putin na wojnie hybrydowej z Polską.* Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 2022. Ss. 234, [5].
- Politkowska, Anna. *Rosja Putina. Bezkompromisowo o krainie korupcji, kontroli i kłamstw.* Przeł. z ang. Tristan Korecki. Białystok: Mova, 2022. Ss. 372, [1] [Tyt. ujednolicony: *Putinskaâ Rossiâ*].
- Sawicz, Agnieszka, Kościński, Piotr. *Droga Putina do wojny.* Łomianki: Wydawnictwo LTW, 2022. Ss. 206, [1].

- Service, Robert. *Na Kremlu wiecznie zima. Rosja za drugich rządów Putina*. Przeł. Jerzy Wołk-Łaniewski. Kraków: Znak Horyzont, 2022. Ss. 462, [1], s. tabl. [8].
- Urban Andrew L., McLeod, Chris. *Wołodimir Zelenski. Zdumiewający bohater Ukrainy, który oparł się Putinowi i zjednoczył świat*. Przedmowa Rebekah Koffler. Przeł. Paweł Gruszka. Ożarów Mazowiecki: Arti, 2022. Ss. 176, s. tabl. [32].
- Weiner, Tim. *Szałeństwo i chwała. Wojna polityczna pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Rosją: 1945–2020*. Przeł. Jan Szkudliński. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2022. Ss. 352 [Tyt. oryg.: *The folly and the glory*].
- Włodarczyk, Barbara. *Szalona miłość. Chcę takiego jak Putin. Reportaże z Rosji*. Wyd. 1, dodruk. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2022. Ss. 311, [8].

2023

- Bingener, Reinhard, Wehner, Markus. *Moskiewski łącznik. Sieć Schrödera i droga Niemiec ku zależności*. Przeł. Joanna Czudec. Instytut Zachodni, Instytut Naukowo-Badawczy im. Zygmunta Wojciechowskiego. Poznań: Instytut Zachodni, 2023. Ss. 237, [1] [Tyt. oryg.: *Die Moskau-Connection. Das Schröder-Netzwerk und Deutschlands Weg in die Abhängigkeit*].
- Cheda, Robert. *Od Mongoła do Putina. Dzieje zdziczenia*. Warszawa: MetaSfora, 2023. Ss. 453.
- Chodorkowski, Michaił, Sixsmith, Martin. *Rosyjska zagwozdką. Co zrobić z urojonym imperium?* Przeł. z ang. Tomasz Szlagor. Wstęp Krystyna Kurczab-Redlich. Poznań: Publicat Wydawnictwo, cop. 2023. Ss. 393, [5].
- Gabidullin, Marat. *Wagnerowiec. Spowiedź byłego dowódcy tajnej armii Putina*. [Warszawa]: Fundacja Edukacji Nowoczesnej; [Jelenia Góra]: Moderna, [2023]. 1 płyta CD [dokument dźwiękowy].
- Garner, Ian. *Za Putina. Mroczny portret faszystowskich ruchów młodzieżowych w Rosji*. Przeł. Marcin Kowalczyk. Wyd. 1. Warszawa: Prześwity, 2023. Ss. 339, [1].
- Jurasz, Witold, Grala, Hieronim. *Wataha Putina. Czy Kreml to normalne miejsce władzy, czy laboratorium zła*. Warszawa: Wydawnictwo Czerwone i Czarne, 2023. Ss. 351.
- Kardaś, Jarosław. *Bliski Wschód w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej w okresie czwartej kadencji prezydenckiej Władimira Putina*. Seria Gra Mocarstw na Bliskim Wschodzie. Poznań: Wydawnictwo Naukowe FNCE, 2023. Ss. 160, [1].
- Kienzler, Iwona. *Rosyjscy tyrani. Od Iwana Groźnego do Władimira Putina*. Warszawa: Wydawnictwo Lira, 2023. Ss. 332, [4] [Na 1. s. okł.: „Putin i jego carscy poprzednicy...”].
- Kowal, Paweł. *Pięć kręgów imperium. Długi koniec Rosji*. Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego. Wrocław–Wojnowice: KEW, 2023. Ss. 376.
- Lachowski, Tomasz, Stępniewski, Tomasz. *Russia's war on Ukraine. Geopolitics, international law and genocide*. Prace Instytutu Europy Środkowej, No 10. Lublin: Institute of Central Europe, 2023. Ss. 76.
- Nowak, Andrzej. *Powrót „Imperium zła”. Ideologie współczesnej Rosji, ich twórcy i krytycy (1913–2023)*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2023. Ss. 517, [2].
- Plażyński, Kacper. *Wszystkie pionki Putina. Rosyjski lobbing*. Wyd. 1. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka, 2023. Ss. 453, [1].
- Przebinda, Grzegorz. *Ostatnia wojna Putina. Rozprawa filologa z Rosją*. Kraków: Wydawnictwo Znak, 2023. Ss. 724, [1], s. tabl. [16].
- Radziwinowicz, Wacław. *Putin car Atlantydy. Droga do wielkiej wojny*. Warszawa: Wydawnictwo Agora, 2023. Ss. 735, [1].
- Sokołowski, Adam. *Reżim. Doniesienia z putinowskiej Polski*. Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”, 2023. Ss. 380, [3].
- Stawrowski, Zbigniew. *Solidaritatea, „taraba comunistă” și puțină filozofie*. Cuvânt-înainte la ediția în limba română de Zbigniew Stawrowski. Traducere din limba polonă și note de Ioana Diaconu-Mureșan. Seria Istorie Modernă și Contemporană. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință; Kraków:

- Instytut Literatury, 2023. Ss. 204, [1] [Inny tyt. *Solidarność znaczy więź. W kręgu myśli Józefa Tischnera i Jana Pawła II*, 2010].
- Sulowski, Stanisław. (Ed.). *Security challenges at the dawn of a new international order*. Studies in Politics, Security and Society, Vol. 57. Lausanne [et al.]: Peter Lang, cop. 2023. Ss. 220, [3].
- Szabaciuk, Andrzej. (Ed.). *Belarus in the shadow of Russia's aggression against Ukraine*. Policy Papers / Instytut Europy Środkowej, No 5. Lublin: Instytut Europy Środkowej, 2023. Ss. 70.
- Thom, Françoise. *Zrozumieć putinizm. Obsesja potęgi*. Przeł. Zofia Litwinowicz-Krutnik. Wyd. 1. Warszawa: Instytut Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego, 2023. Ss. 230, [1].

2024

- Benedyczak, Kuba. *Oddział chorych na Rosję. Opowieść o Rosjanach czasów putinizmu*. Kraków: Znak Litera Nowa, 2024. Ss. 378, [2], s. tabl. [8].
- Cenckiewicz, Sławomir, Rachoń, Michał. *Zgoda. Rząd i służby Tuska w objęciach Putina*. Warszawa: Transatlantic Foundation, 2024. Ss. 751.
- Glukhovskiy, Dmitry. *My. Kronika upadku*. Przeł. Paweł Podmiotko. Kraków: Insignis Media, 2024. Ss. 364.
- Kaszuba, Malina. *Mocarstwo Putina*. Siedlce: Uniwersytet w Siedlcach : Wydawnictwo Naukowe UwS, 2024. Ss. 214.
- Kurczab-Redlich, Krystyna. *Wowa, Wołodia, Władimir. Tajemnice Rosji Putina*. Wyd. 3. Warszawa: Wydawnictwo WAB – Grupa Wydawnicza Foksal, 2024. Ss. 796, [4].
- Miedwiediew, Siergiej. *Wojna „made in Russia”*. Przeł. Hanna Pustuła-Lewicka. Seria Impact. Wyd. 1. Warszawa: Wydawnictwo „Krytyki Politycznej”, 2024. Ss. 222, [2] [Tyt. oryg.: *War made in Russia*].
- Plokhyy, Serhii. *Rosja–Ukraina. Największe starcie XXI wieku*. Przeł. Arkadiusz Bugaj. Seria: Znak Historia. Kraków: Znak Horyzont, 2024. Ss. 491, [4] [Tyt. oryg.: *Russo-Ukrainian War. The return of history*, 2023].
- Rzeczkowski, Grzegorz. *Szpiedzy Putina. Jak ludzie Kremla opanowują Polskę*. Wyd. 1. Warszawa: Wydawnictwo WAB, 2024. Ss. 282, [6].
- Rzeczkowski, Grzegorz. *Szpiedzy Putina. Jak ludzie Kremla opanowują Polskę*. Wyd. 2 rozsz. Warszawa: Wydawnictwo WAB, 2024. Ss. 290, [6].
- Wasiuta, Olga. *Rosyjska opozycja wobec reżimu Putina (2022–2024)*. Prace Monograficzne – Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, nr 1240. Kraków: WN UKEN, 2024. Ss. 265.
- Zygar, Michał. *Wojna i kara. Putin, Zelenski i geneza rosyjskiej inwazji na Ukrainie*. Przeł. Jerzy Wołk-Łaniewski. Warszawa: Wydawnictwo WAB, 2024. Ss. 523, [2] [Tyt. oryg.: *War and punishment. Putin, Zelensky, and the path to Russia's invasion of Ukraine*].

2025

- Galeotti, Mark. *Wojny Putina. Czeczenia, Gruzja, Syria, Ukraina*. Przeł. Paweł Cichawa. Seria: Znak Historia. Kraków: Znak Horyzont, 2025. Ss. 443, [5], s. tabl. [16] [Tyt. oryg.: *Putin's wars. From Chechnya to Ukraine*, 2022].
- Jenkins, Simon. *Krótką historia Europy: od Peryklesa do Putina*. Przeł. Tomasz Hornowski. Wyd. 1, dodruk. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2025.
- Lugen, Alice. *ZATO: miasta zamknięte w Związku Radzieckim i Rosji*. Seria: Poza serią. Wołowiec: Wydawnictwo Czarne, 2025. Ss. 309, [3].

Competing interests: The author declares that she has no competing interests.